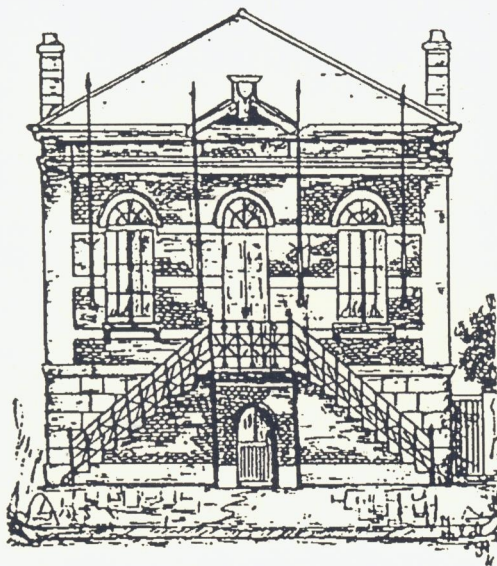

van wirskante

orgaan van heemkundering 'amalia van solms', baarle-herzog-nassau

jaargang 19, nr. 2
1 juni 2004

Heemkundekring 'Amalia van Solms' houdt zich actief bezig met het erfgoed van onze gemeenten. Doel daarvan is:

- onze kennis ervan te vergroten
- het waardevolle te behouden en te beschermen
- de verzamelde gegevens beschikbaar te stellen

De kring verzamelt hiertoe informatie over velerlei onderwerpen uit het heden en verleden van Baarle, Castelné, Ulicoten en Zondereigen.

Heemkundekring 'Amalia van Solms'
Het Heemhuis
Kerkstraat 4
2387 Baarle-Hertog (B)

Internet: www.amaliavansolms.org

Bankrelaties:

- Rabobank Baarle-Nassau e.o.rekening: 10.38.94.969
- KBC Baarle-Hertog rekening: 733-3023880-32

Overname van artikelen of gedeelten ervan is slechts toegestaan mits bronvermelding.

van wirskaante

Driemaandelijks tijdschrift
Heemkundekring 'Amalia van Solms'
Baarle-Hertog-Nassau

Redactie: Dré Moors, Gerrit de Jong, Piet van der Flaes, Antoon van Tuijl,
Herman Janssen en Peter Tuytelaars.

19de jaargang nr. 2

1 juni 2004

INHOUD

Voorwoord	A. Jacobs	62
De Nederlandse Arbeidsdienst 1942-1944	P. van der Flaes	64
Aan de praot mee... (17) José van Gestel	A. Moors	68
In de voetsporen van pater Ladislav (7)	H. Janssen	78
Aardbeien, "koninklijke droomvruchten"	E. Verbiest	96
Kermis (van duizend jaar geleden tot heden)	A. van Eijl-v.d. Klashorst	100
Ik gao m'n communie doen!	F. Willemsen	106
Merkwaardigheden (39)	A. van Tuijl	108
Een mooi resultaat	A. van Tuijl	112
Een rattenplaag in Baarle	P. van der Flaes	115
Arme Amalia (48)	A. van Tuijl	117
Wat was en wat komt	A. van Tuijl	119

Voorwoord

Op onze Algemene Ledenvergadering in Zondereigen hebben wij met U het geactualiseerde beleidsplan 2000-2005 onder de loep genomen. Met de doelstellingen van onze vereniging zit het wel goed. Het bestuur en vele leden werken al actief mee aan deze doelstellingen. Deze doelstellingen zijn o.a.

- het vergroten van onze kennis over ons heem;
- het waardevolle ervan te behouden en te beschermen;
- de verzamelde gegevens beschikbaar te stellen.

Wat tijdens het betoog van het bestuur op de Algemene Ledenvergadering over het beleidsplan duidelijk naar voren kwam, is de zorg over de bemensing van de werkgroepen.

Momenteel zijn er binnen onze vereniging 13 werkgroepen aan het werk. Bovendien wordt er vanuit het bestuur gekeken naar het opzetten van nieuwe werkgroepen. Er wordt gedacht aan een werkgroep Dialecten, Archeologie en Zandwegen. De bemensing laat bij sommige werkgroepen te wensen over en dat is voor het functioneren van en binnen zo'n werkgroep geen goede zaak.

Voor de nieuwe werkgroepen is het bestuur op zoek naar mensen die zo'n werkgroep willen trekken. Mensen die fungeren als coördinator zijn van harte welkom en kunnen rekenen op ondersteuning vanuit het bestuur. Vanuit het bestuur zijn we druk bezig om in het kader van werving van leden voor werkgroepen de inschrijfformulieren te controleren op aangegeven interesses van onze leden.

Mochten wij U, beste leden, op basis hiervan benaderen, dan hopen wij ook op Uw medewerking in deze. Als ik kijk naar ons ledental, momenteel 565 leden, dan zou aanvulling hieruit, geen problemen mogen opleveren.

Leden die graag in de vereniging actief willen zijn, grijp Uw kans en meldt U aan bij het bestuur. U bent van harte welkom en U kunt meteen aan de slag.

Beste leden, het zomerprogramma staat voor de deur. Laat U zien bij onze activiteiten die de komende maanden op de rol staan. Wij organiseren ze voor U en ze zijn beslist de moeite waard.

Ja en met de zomer in zicht komen er ook de vakanties aan. Vanaf deze plaats allemaal een prettige vakantie toegewenst!

Ad Jacobs, Uw voorzitter

De Nederlandse Arbeidsdienst 1942-1944

Piet v.d. Flaes

Bovengenoemde semi-militaire organisatie werd opgericht in 1942. Het was een erfenis van Seys-Inquart die een gedeelte van het Nederlandse leger op vrijwillige basis mede liet arbeiden aan de wederopbouw van ons land. Men moest o.a. in de zwaar getroffen stad Rotterdam puin gaan ruimen en werken aan het herstel van opgeblazen bruggen en wegen. Hij kreeg de beschikking over grote arbeidsformaties die zowat over het hele land verspreid werkten. Grote massa's puin werden per trein getransporteerd, o.a. naar Leeuwarden, om te dienen als verharding voor de startbanen van de vliegbasis.

Zo rond half juni kwam er een eind aan dit soort werken. Een klein deel van de manschappen kreeg via cursussen een opleiding, waaruit kaderpersoneel werd opgeleid.

Duits voorbeeld

Toen Hitler in Duitsland aan de macht kwam, werd daar ook een arbeidsdienst opgericht. Orde en tucht waren toen de drijfveren voor deze op soldatenwijze gedilde arbeiders. Er werden door de jaren heen grote werken gerealiseerd, zoals de aanleg van de Reichsbahnen. Deze brede autowegen doorkruisten het land in alle richtingen. Ze maakten snelle troepenbewegingen mogelijk. Ook aan de Siegfriedlinie leverde de arbeidsdienst veel werk. De prestaties mochten er wezen.

De arbeiders van deze dienst waren in Neurenberg dan ook elk jaar aanwezig met duizenden, in uniform. De spade was het symbool van de arbeidsdienst. Ze diende als voorbeeld voor de H.A.D. Nederland.

Niemandslaan

Zoiets wilde de Duitse overheid namelijk in Nederland ook van de grond krijgen. Men rekende op voldoende vrijwilligers. Overal verschenen in dagbladen en tijdschriften oproepen om deel te nemen. Ook in "De

Landman” een blad speciaal voor de landbouw, kwamen advertenties. Men had het liefst sterke boerenzonen die goed met de schop overweg konden.

In juni 1942 werd de arbeidsdienstplicht ingevoerd voor alle achttienjarigen. Wie was geboren in 1924 werd na een strenge keuring opgeroepen om elders te verschijnen. Voor onze gemeente was Roggel de aanmeldplaats, op de grens van Brabant en Limburg. Het lag in de Peel met zijn uitgestrekte moerassen en heidevelden. Er waren houten, zwartgeteerde barakken gebouwd.

Jan Martens, op de Hoogbraak woonachtig, stond op zekere dag gepakt en gezakt op de bus te wachten. Zo kwam hij in Tilburg, om vervolgens per trein naar zijn bestemming te reizen. Ergens in “Niemandland” stopte de trein bij een landweg, waar militaire vrachtwagens op hun “lading” stonden te wachten. Jan klauterde op een der voertuigen. Onderweg reed men op de heide een schaapskudde tegemoet, compleet met herder en hond. Even later arriveerde men in “Arbeidskamp Roggel”.

Kampeven

De commandant richtte na aankomst een woord van welkom tot hen. Toen mochten ze eerst allemaal een douche nemen en moesten zich daarna melden bij de fourier om hun burgerkloffie in een plunjezak te proppen. Vooraf hadden ze al ondergoed, sokken, schoenen, werkkleding en hun groene uitgaanstenuë in ontvangst genomen. Dat was een groen uniform met kwartiermuts en een riem met borstriem die schuin over de borst onder een der epauletten vastgemaakt was. Daarna werd er op de binnenplaats een “schoop-ce:emonie” gehouden. De schop was namelijk het symbool van deze dienst. Nog dezelfde dag kregen ze uitleg over de diverse rangen die het korps kende. Ze leerden wie “Hopman” was, een naam die ook bij de verkenners in zwang was. De hoogste rang was die van “Generaal”. De

beloning bedroeg 25 cent per dag, werd hen verteld. Een voorwerker verdiende 75 cent. Het eten was er vrij goed. Dat mocht ook wel, want ze moesten zwaar werk verrichten. De woeste Peelgronden moesten ontgonnen worden: heide ompitten en moerassen ontwateren. Tussen de bedrijven door had Jan Martens een andere Baarlenaar ontdekt, namelijk Wim Mertens.

Onderduiken?

Veel van onze lezers zullen misschien denken: waarom dook men niet onder, om zich aan deze zware dienst te onttrekken? Makkelijker gezegd dan gedaan. Bij de familie Martens schoof men alle dagen met tien personen de benen onder tafel. Met andere woorden, men was blij dat er een eter minder was. In de illegaliteit kostte het al veel moeite om links of rechts wat opgejaagde joden onder te laten duiken. Vanaf eind 1943 kon men onderduikers plaatsen bij landbouwers.

En thuis?

Jan zijn vader reed met een wagentje met een paardje ervoor langs de huizen. Op zijn wagen had hij allerlei spullen die nodig waren in het huishouden en op de boerderij, zoals bestek, borden, bezems, wasmiddelen, waskuipen, roefels, schoppen, bijlen, kortom, men kon het zo gek niet bedenken of hij had het bij zich. En thuis had hij een buurtwinkeltje voor de dagelijkse behoeften, zoals suiker, zout, koffiebonen, wat visconserven, enz. Men had een serie bakken schuin tegen de wand geplaatst. Daar schepte men het benodigde uit om het in een bruinpapieren buil te doen. Dan kon men het afwegen op een geelkoperen weegschaal. Als je er als kind een boodschap haalde, kreeg je een snoepje voor onderweg mee. Kraakhelder was het in het winkeltje, waar met een luid belgerinkel uw komst werd gemeld. Later werden er ook verpakte vleeswaren verkocht. Eerste klas

kwaliteit gegarandeerd! In de zomer was het er altijd heerlijk koel. Ik ben er talloze malen binnen geweest. Als wij naar het dorp gingen, was het voor ons de eerste winkel die we tegenkwamen. Er stond op de toonbank een missiebusje met een knikbeeldje. Als men de missie bedacht met een muntstukje, dan knikte dat beeldje met het hoofd als dank.

Acht dagen streng

Jan, die in die barre Peel hard moest zwoegen, kneep er op een gegeven moment tussenuit. “Hedde gij verlof?” sprak zijn vader. “Nee,” zei Jan, “ik ben er van onder gemuisd!” “Ge gaat als de bliksem terug naar Roggel,” zei pa Martens, “want straks staan de Duitsers hier voor de deur.” Jan keerde terug naar de Peel. Acht dagen streng arrest was de straf die hem werd opgelegd. Jan werd vrij gesteld van arbeid en kreeg van de koks soms wat extra toegestopt. Hij had het nog nooit zo goed gehad! Op een keer moest Jan ’s nachts wacht houden. Hij werd betrapt op slapen. Weer acht dagen arrest.

Gek

Na een jaar zat de arbeidsdienst voor Jan er op. Hij kwam thuis en er lag al een oproep op hem te wachten om te gaan werken in een papierfabriek. Jan vertrok, maar had daar geen zin in en speelde of hij gek was en toevallen kreeg. Ze stuurden hem naar huis. De rest van de oorlog zat hij ondergedoken bij de familie Braspenning op Loveren.

Aon de praot mee (17)..... José van Gestel

*“Al is men huiske nog zo klein,
men grootste vreugde is thuis te zijn”*

Dré Moors

Wie is José van Gestel

José werd ruim 72 jaar geleden geboren in de gemeente Baarle-Nassau. Haar exacte geboortedatum is 1 maart 1932. José zag het levenslicht in het

zeer landelijke Castelré aan de Schootsenhoek D37. In het gezin van Gestel werden tien kinderen geboren. Vijf jongens en vijf meisjes. Twee jongens, Jos en Louis en één meisje, Trees, zijn inmiddels overleden. José, altijd ongehuwd gebleven, woont nu tegenover haar geboortehuis, op Schootsenhoek 10. Ofschoon zij nooit gehuwd is geweest, woont zij niet alleen. Haar broer Frans, eveneens ongehuwd, deelt er lief en leed met haar.

Haar vader, Franciscus van Gestel, werd geboren in Ulicoten (Het Bosch) op 10 mei 1886. Haar moeder Maria van Meir, werd geboren op 15 juni 1892 in het ouderlijk huis aan de Schootsenhoek D37. Ook José's opa en oma Jan van Meir

José met haar eeuwige glimlach

en Treeske Hendriks, woonden in het oude huis. Het huis wordt nu verbouwd door de nieuwe eigenaar.

De vader van José was landbouwer. Haar moeder zorgde voor het grote gezin én voor het kruidenierswinkeltje, ingericht in een kamer van de voormalige boerderij. Textiel en sigaren werden er ook verkocht. Het was als kind altijd al José's grote passie om mee te helpen in het winkeltje van moeder. Wat José altijd graag wilde, gebeurde in 1961: zij nam de winkel van haar moeder over en was tientallen jaren hét boegbeeld van winkelend Castlré en verre omstreken. Iedereen leerde er José kennen als iemand die altijd klaar stond voor haar klanten. Geen vijf of zes dagen in de week, nee, zeven dagen in de week. Van 's morgens zeven tot 's avonds negen.

Familieband

De familieband was en is nog steeds erg sterk. José: "Onze Frans en ik hebben altijd heel veel contacten gehad mee de bruurs en zusters. Ze wonen

1957. Rechts de ouderlijke woning, links het nieuwe huis van José en Frans

allemaol in de buurt. In Hoogstraoten, Merksplas, Rijkevorsel en twee in Wortel. Mee Castel kermies waren ze allemaol present as we in Wortel op zaoterdag un mies op lieten draogen veur onze ouders. Daarna gingen ze bij ons op de koffie. Maar ok sanderendaags op zondag en op maandag waren ze allemaol present. Kaorten deeën we dan heel veul. Twee jaor geleën zen we er mee gestopt. Ge wurdt ouwer, sterven, ziek, nie mir kunnen, ge wit dè wel. Mar as er iet in de familie is, dan zijn ze er allemaol”, aldus José.

Kermis en verjaardagen

Haar opmerking zojuist over Castel-kermis maakt mij nieuwsgierig. Castel-kermis, stelt dat iets voor, vraag ik mij hardop af. José: “Menneke, menneke, geweldig! Zondags ies ut ruitersport bij Jos Snoeijs. De fanfare uit Minderhout ies er dan ok. Op maandag is ut bal bij de twee cafe’s van de Snoeijssen. Mee héél Castel vieren we dan Vlaomse kermies. Allemaol zo’n bietje tussen de 55 en de 80 jaor zen we. Vanuit de Schootsenhoek zijn wij altij mee z’n dertienen bij mekaor. Om één uur motte inschrijven. Er doen meer dan 100 man mee. Ok komen er mensen van buiten Castel vanwege de gezelligheid. We doen aon hoefijzer gooien, vogeltje pik, ballonnen kapot gooien mee un pijltje enzoveurt. Wie de miste punten hee, krijgt de grutste prijs. Veurig jaor 800 francs, dan 600 francs enzoveurt. Iedereen krijgt twee consumptiebonnekes. Ut inleggeld wè overbleft, krijde terug. Op tijd oe droogje en oe natje. Bij Jos Snoeijs staot altij un smoutebollenkraom. Om beurten gaon we daor wè zakken oliebolle haolen.

Iedereen legt geld uit as ut oewe tour is om un rondeke te geven. Ut manvolk is wel eens un bietje aongeschoten. Mar gezellig, gezellig, gezellig! Rond zeuven uren ’s avonds goi iedereen wir naor huis. Te voet natuurlijk. Op desdag kunnen we uitslaopen.”

José houdt wel van gezelligheid blijkt. Niet één verjaardag van de buurvrouwen slaat ze over. “As één van de zeuven buurvrouwen van de Schootsenhoek jaorig ies, gaon we mee alle vrouwen op de koffie. We eten un gebakske en drinken un waoterke. Vruger ok wel un trappiestje. En as er un vijf bijkomt, dus as un vrouw 55, 60, 65, 70 enzoveurt wordt, gaon

we mee z'n allen naar Jos Snoeijs. We eten er dan aaiëren mee hesp. De mannen zen er dan ook bij. Allemaol leggen we wè geld uit. Un schoon envelopke er omhenne. De diechtste buurvrouw gift ut aon de jaorige. Ze kan er dan zelf iet veur kopen. Ik zelf heb er un taske, un vaos, un tafelkleed en zo iet veur gekocht", aldus José.

Dood gaan

Ook in Castelré gaan uiteraard mensen dood. Wat in heel veel dorpen niet meer gebeurt, is in Castelré bij het overlijden van mensen nog steeds traditie. José: "Wij vallen onder de parochie Minderhout. Alle mensen van Castel worden begraaven in Minderhout. Vruger, wier de overledene naor de kerk gedraogen deur de geburen. Dè doei tegeswurdig de begrafenisonderneming. As er nou iemand sterft bijveurbild, gaot de diechtste gebuur er naor toe. Hij of zij vraogt dan wet er gedaon mot worren. De rouwbrieven worden rondgebracht deur den diechtste gebuur. Mee de koffietaofel, as er zo'n 80 Castelse inwoners aon taofel zitten, helpen zo'n zes diensters uit Castel.

De boerderij waar José werd geboren

De koffietafel is in de parochiezaal of de zaal veur de gepensioneerden in Minderhout. Iedereen die kan, en dè is bijna iedereen, gaot naor de uitvaart. Héél Castel is er ok bij de avondwaoke. Het veurlezen gebeurt ok dan deur den diechtste gebuur. Jè jom, dezen hoek kan héél goed mee mekaor opschieten. Ut klikt ontzettend goed. Gebeurt er iets, is oewen auto kapot of brandt oe huis af, allemaol staon ze klaor. Deur en deur kennen we mekaor. We zijn op mekaor aangewezen. Zo'n buurt, kunde gij nergens mir vinden."

De jonge jaren van José

"Wij mochte niet te veul manneke. Uitgaon was er nie bij. As-e-kiek uitging, mos ik ut stiekum doen. Ik was bij de Katholieke Land Jeugd en de Katholieke Jeugdbeweging in Wortel. Op zondagmiddag daor zogenaomd naor toe. Mar we gingen dan ok wel eens stiekum naor ut voetbalplein in Wortel naor de jongens kijken. Dè snapte wel. We fietsten ok veul en in de winter gingen we schaotsen. We zeeën dan thuis waor we naor toe gingen. Mar stiekum reeën we den aandere kaant in. Ik zen veul opgetrokken mee Jeanne Snoeijts. Toen we eenentwintig of tweeëntwintig waren mochten we mee Wortel- kermis en Minderhout-kermis gaon daansen. Just alleen mee de kermies. Anders nie! In de winter gingen we naor un toneel-veurstelling in Wortel en Minderhout. Deur de modder. Nou ies ut allemaol hard", aldus José.

Ik vraag haar of zij ooit verkering heeft gehad. José: "Un vriendje? Eigenlijk nie. Ik zen wel us mee unne jongen meegelopen. Meer nie. Ik heb er nooit gin zin in gehad. Ik zee thuis altij, as ik zelf un kostwinning heb, trouw ik nooit. Ik zie de mezerie van ut trouwen allemaol wel aon. Kiendje komen, kiendje sterven, ziek worden, nèje. Niks veur men! Vaste verkering heb ik nooit gehad. Het was altij watte. Ik weet nie wa. Thuis zen ze altij streng mar rechtvaardig gewiest. Ginne minuut spijt van gehad. Ginne minuut. Nooit. Witte wat ut ies, ons moeder zee altij: *Liever vrij, zee ut kalfke en hij stond aon dun hooitas*. Snap-tum? Hij was vrij hè, en ikke ok!

Onze Frans is altij bij men gebleven. Hee misschien wel eens mee un paar meskes meegelopen. Ene keer had ie un relatie van aanderhalf jaor. We

kunnen het goed samen vinden, héél, héél goed. Kan ginne mens iet van zeggen. Vandaag heb ik nog gefietst en de meensen zeeën: Gullie kunt toch wel heel goed overeenkomen. Allez. De taken zijn verdeeld. Ruzie maoken? Wat ies ruzie maoken? Mee de pannen naor de kop gooien? Un meningsverschil. Dè kan. As ik weg ben gewiest staon de patatten, het vlees en de soep al klaor. Hij kan zéker zo goed koken as ik. Unne knoop aon z'n broek zetten kan ie ok. As da mot, ja."

José's herinneringen van school komen boven. "Ik ben altij in Wortel naor de laogere school gegaon. Vanaf café Staf Snoeijts gingen de kinderen van de Schootsenhoek naor Wortel naor school. De rest van de Schootsenhoek, den Hooiberg en ut Groeske gingen naor Minderhout naor school. Na ut lager onderwijs ben ik drie jaor intern gewiest bij de zusters Ursulinnen in Hoogstraoten. Om de zes weken naor huis, terwijl de school mar op un paor kilometers van huis waar. Na twee jaor was ik er nie mir gère. Het was er héél, héél streng. Ik ben er wel goed opgevoed. Leerde er Frans, koken, wassen, naaien. We hebben wel eens straf gehad omdat we bezig waren mee propkes schieten. Toen de zuster terug binnen kwaam, kreeg ze er eentje tegen hurre kop. Het kot te klein. We wieren allemaol gestraft. We mochten nie naor huis. Amai, dè was un zwaore straf!

Om de zes weken mochten we dus normaol naor huis. Van zaoterdagmiddag tot zondagoavond. Dan terug binnen. Amai, op zondagmiddag kreeg ik al buikpent. Na die drie jaor ben ik thuis gebleven.

Vijftig jaar geleden. Louis, Jos, moeder, Gerda en José

Daor kossen ze men gebruiken veur te helpen in de huishouding en de wienkel. Ginne electriciteit was er. We sliepen mee vijf meskes op één kaomer. De jongens beneeën en in de bedstee. In 1957 wier er un nieuw huis en wienkel gebouwd tegenover ons ouderlijk huis. Onze pa, ons moeder, ons Garda, Fraans en ik gingen er wonen. Onze Rik bleef in de ouwe boerderij wonen. Toen de jongste ging trouwen in 1961 heb ik de wienkel mee onze Frans overgenomen.”

In de winkel is het een drukte van belang

De winkel werd haar lust en haar leven. Ze leerde het van haar moeder die het weer had geleerd van háár moeder. De klanten kwamen niet alleen van Castléré. Nee, uit heel de Kempische regio. Vaak kwamen de klanten te voet of met de fiets, mee ‘un taske’ om de nek. Het was er een drukte van belang.

José: “Er kwamen wel 150, 160, 170 klaanten per dag. Het was hier in Holland veul goeiekoper as in Bels. Ik verkocht veul botter, margarine en

José achter haar toonbank

pudding. Dè school heel veul in prijs. Zeuven van de zeuven daogen waren wij open. Van zeuven uur 's morgens tot negen uur 's avonds. Elken dag. Ok tussen de middag. Rap, rap soep eten, en wir naor de winkel. Buurten ging bekaanst nie. Er stonden soms wel vijf of zes man te wochten. As de grens vrij was gingen de vrouwen hier allemaol zwanger buiten... Botter, ha, ha, ha! Onder de schort in zakken!

Witte, as ge jong bent meude nie mug zijn. Daor heb ik nou nog dikwijs spijt van. Menne jeugd ging helemaol weg mee in de winkel staon. Werken, werken, amai. Laoter hebben we de wienkel vanaf zondagmiddag twaolf uren dichtgedaon. Wir laoter den hele zondag.

Mee Wortelse vrienden gingen we dan mee den auto tourkes maoken. Naor Rotterdam, Amsterdam, Schiphol, Antwerpen, Biervliet, Cadzand. De kilometers wieren opgeschreven en de kosten saomen betaold. Hebben we zeker vijfentwintig jaor gedaon. Was heel plesant. Onze Fraans en ik hebben ooit un lot gewonnen naor Lourd. Alles bij mekaor is onze Fraans twee keer in Lourd gewiest, ikke wel vijf keer. Verder unne keer drie daogen naor Luxemburg. Meer vakanties hebben we nooit gedaon.

In 1988 ben ik gestopt mee de wienkel. Ik was ziek geworden, helemaol afgekeurd vanwege de rug. Onze Fraans hee unne pientere kop jom. Hij hee toen op un heel goeie manier de bedrijfsbeëindiging geregeld."

Haar hobby's

Het liefste wat José doet is kaarten en puzzelen. Rikken met vriendinnen in Wortel. José: "Op donderdagmiddag kaart ik mee de gepensioneerden in Wortel. Dè pakken ze mijn nie af. Mee vijf vrouwen zitten we aon un taofeltje. Gezellig, gezellig, gezellig! Er is gin taofel waar ze zoveul plezier hebben as wij. Om drie uren krijgen we un bakske koffie. Un koekske erbij. Amai, het is toch zo gauw vijf uren. Ik ben ok unnen geweldige voetballiefhebster. As er unne match op TV is, kijken wij. Ik zen ene keer naor Holland-België gewiest in Antwerpen. Mee vier Belzen. Holland verloor. Aiemai! Ik zal altij veur mijn laand opkomen. Ze mogen nikske van Holland zeggen of ik vlieg er op. Ik verdedig mijn land. Van den Bels

trouwens ook gin kwaod woord. Op desdag fiets ik mee drie vrouwen un eindje. Vandaag zen we naor Meel gefietst, twintig kilometers zeshonderd. Af en toe unne stop in un café. Mar nooit gin bier. Nooit gerookt. Vruger luste ik wel un advokaotje.

Verder ben ik een regelmatige bezoeker bij het Katholieke Vormingswerk voor Vrouwen en het Missiewerk. Ik zong veul jaeren in het koor van de parochiekerk in Wortel en ben nou bij het gepensioneerdtkoor. Ik ben ok nog bestuurslid gewiest van de Zonnebloem. Ik zaat saomen mee broeder Rafiël in ut bestuur.

Iederen zondag goi ik naor de kerk. Vruger gingen we altij naor de kerk van Wortel, op zaterdagaovond om zes uren. In de wienter is dè nogal laot. We hebben nou un aander kerkske gevonden. Daor is de mies om vijf uren. Het ies un mooi kapelleke, ge kunt er goed bidden. Iedereen doet mee. Het ligt in Merksplas, Zwartgoor. Dè kerkske is altij vol. Op Paoszaaterdag motte er drie kwartiers van te veuren zen. Anders kun de er nie mir in.”

Afscheid

José is er zeker van in de hemel te komen. “Er is daor boven iet. Ik weet nie wa. Ik heb nooit un vlieg kwaot gedaon. Ik zen nie bang om dood te gaon. Mar ik goi nie gère dood! Ik ben héél gelovig. Mar ik vind wel dè Onze Lieve Heer nie mos toelaoten det er zoveul erremoei in de wereld is.”

Over de jeugd van tegenwoordig heeft José ook wel een mening: “De jeugd van tegeswoordig is heel anders groot gebrocht. Schomte zit er nikske mir in. Hier in Castel hebben wij mee de kinderen gin problemen. Lest was ik bij Snoeijs in ut café en zag en hoorde ik daor jeugd bezig. Ik docht bij mun eigen, hedde gullie nou gin eergevoel mir? Mar ja, misschien ben ik wel te ouwerwets.”

Over Baol heeft José ook haar mening. “Het enige wè wij mee de geminte Baol tot nou toe hebben is dè ge daor mot zen veur oe pas en ut rijbewijs. Aondacht krijgen we nie. Wij zeggen nikske. We hebben lang gevraagd om de verzakte goot veur ons huis te verhogen. De makkendam is steeds hoger komen te liggen en as ut rengert staot ut waoter tot aon ons huis. Toen wij ut vroegen er iet aon te doen was ut geld op. Ut jaor derop wir niske nie. Dè vinden wij erg. Onze Frans rijdt er nie mir henne. Van Baol weten ze Castel anders wel te veinen: dan motte di geven, dan dè, dan dè. Heel veul meensen in Castel zeggen: in Baol motten ze oe hebben veur ut geld.”

Haar broer Frans voelt zich al een paar dagen niet goed. De dokter is geweest en hij heeft medicijnen gekregen. Hij rust uit in een stoel in de serre. Dan roept José: “Fraans, Fraans, zenne-kiek nog iet vergeten te vertellen?” Fraans: “Watte?” José: “Niks vergeten te vertellen?” Fraans: “Tis goe zo.” José tenslotte: *“Al is men huiske nog zo klein, men grootste vreugde is thuis te zijn!”*

José, ik vond het geweldig om met jou te hebben kunnen buurten. Als ik weer door Castelré kom gefietst, zal ik altijd denken: Die José, die kan praten. Wat een genot om met jou te buurten!

Namens alle leden van Heemkundekring Amalia van Solms wensen wij jou, samen met jouw broer Frans, nog heel veel fijne jaren toe!

In de voetsporen van pater Ladislas (7)

Biografie, deel 2

Herman Janssen

Na de oorlog zette pater Ladislas zijn studie van de theologie verder. Op 29 mei 1920 werd hij in de kathedraal van Brugge tot diaken gewijd door Mgr. Waffelaert.*⁰⁴ Op 1 augustus 1920 werd hij door Mgr. Christiaens tot priester gewijd in de kloosterkerk van Izegem. Bij deze plechtigheid ontvingen vijf oud-brancardiërs het priesterschap: pater Ladislas van Zondereigen, pater Leander van Meer, pater Rufinus van Meerle, pater Landoald van Wingene en pater Idesbald van Brugge.*³⁰

Kort voor zijn priesterwijding werd Ladislas benoemd tot leraar aan het Scholastikaat in Brugge, de 'Serafijnse School'. Dat gebeurde op 19 juli 1920. Hij was daar tot 1927 leraar geschiedenis voor alle klassen en leraar Latijn voor de vijfde klas. Vanaf 8 augustus 1924 ging Ladislas deel uitmaken van de communiteit aan de Boeveriestraat in Brugge. Daar was hij van 1925 tot 1926 theologielector voor de jongere pater-leraars.*⁰⁴

Missionaris

In 1927 deden de oversten van de Belgische kapucijnenprovincie op aandringen van de Canadese bisschoppen een oproep om de zielzorg op zich te nemen van de Belgische en Nederlandse immigranten in de provincies Manitoba en Ontario. Die hadden in jaren geen priester of kerk gezien. Dertien confraters stelden hun kandidatuur. Op 29 augustus 1927 vertrokken pater Ladislas Segers en pater Willibrord Penninx (Mortsel) als eersten en per vrachtschip vanuit de haven van Antwerpen naar Canada. Zij ontscheepten in de U.S.A. op 7 september, logeerden in Quebec en reisden op 9 september met de trein naar Montreal. Vervolgens brachten zij in London (Canada) een bezoek aan Mgr. Fallon.*³¹

Ladislas en Willibrord vestigden zich op 17 september 1927 in Blenheim (Ontario), het centrum van de Vlaamse immigratie, waar ze samen de eerste

nederzetting hebben gesticht van de Belgische kapucijnenprovincie in Canada. Blenheim bevindt zich ten noorden van de Amerikaanse industriestad Detroit en was een armzalig plaatsje met een totaal vervallen kerk. Bij zijn aankomst in Canada sprak pater Ladislas geen woord Engels. Peter Ryan vertelt: 'Mijn vader was de eerste om de zopas gearriveerde kapucijnen te begroeten. Hij sprak fragmentarisch Vlaams, geleerd op de Belgische en Franse slagvelden. Pater Ladislas en mijn vader ontdekten zo dat zij wapenbroeders waren. Dit was de basis voor een vriendschap tot de dood hen scheidde.'*¹⁶

Toen pater Ladislas in Blenheim aan de slag ging, was hij 37 jaar oud en in de volle kracht van zijn leven. Hij legde het werk in Blenheim pas neer toen hij zijn zestigste jaar inging. Drieëndertig jaar lang behartigde hij daar de geestelijke belangen van de Vlaamse immigranten, bijna allemaal landbouwers. 'Niets boven den boerenstand. Het is enkel in de grond dat er schatten verborgen zitten.'*³²

Blenheim (1927-1950)*⁰⁴

De jaren die Ladislas Segers in Blenheim als onderpastoor (1927-37) en pastoor (1937-50) van de parochie van St.-Mary heeft gewerkt, worden gekenmerkt door een intensieve pastorale bedrijvigheid. Zijn werkkring, die oorspronkelijk beperkt was tot de bevolking ter plaatse en in de onmiddellijke omgeving, heeft hij gaandeweg uitgebreid tot de verst afgelegen nederzettingen van Vlaamse inwijkelingen. Het grondgebied van zijn parochie was zo groot als het arrondissement Turnhout.*³³

Wat hij als pionier van de Canadese custodie heeft gepresteerd, welk zijn persoonlijk aandeel is geweest tijdens de periode van samenwerking met pater Willibrord (september 1927 - september 1928) en daarna met pater Polykarp (september 1928 - september 1937) en wat hijzelf tussen 1937 en 1950 als pastoor van St.-Mary's heeft verwezenlijkt, is ons spijtig genoeg niet in detail bekend. Blenheim was in 1927 het hoofdkwartier van de Vlaamse kolonisten uit de graafschappen Kent en Essex. Maar de kapucijnen hebben van in het begin ook de nederzettingen in Wallaceburg, Tillsonburg, Leamington en vele andere in hun actieradius betrokken. Ieder jaar rond

Pasen bijvoorbeeld maakte pater Ladislav een rondreis van een tweetal maanden om de verspreide nederzettingen van de Vlamingen, Nederlanders en Bohemers te bezoeken. Hij benutte dit bezoek om een korte missie te preken en om de mensen de gelegenheid te geven hun paasplicht te vervullen.

Statistieken over deze periode ontbreken, maar toen pater Ladislav in 1950 ontslag nam als pastoor werd er terloops aan herinnerd dat de paters bij hun aankomst slechts vijf praktiserende families aantroffen. Op vijftien jaar tijd werden vier kerken in gebruik genomen: het oude kerkje van Blenheim (later vergroot tot kloosterkerk), de St.-Mary-kerk van Blenheim (aangekocht eind dertiger jaren en inmiddels vervangen door een nieuwe, moderne kerk), de St.-Annakerk van Eriau (aangekocht in 1933) en de

St.-Isidoruskerk van Mull (aangekocht in 1943). Tevens was Ladislav betrokken bij de bouw van een seminarie, een klooster voor de Ursulinen en een parochiezaal. In Blenheim was hij de stichter van de kring 'De Vlaamse Kerels' en van de jaarlijkse processie ter ere van 'Onze-Lieve-Vrouw van Vlaanderen'.

Vakantie in 1931-32*⁰⁴

Pater Ladislav heeft bijzonder verdienstelijk werk verricht onder de Slavische inwijkelingen

(Tsjechen, Slovaken, Bohemers, Moraviërs, Polen en Ukraners). Korte tijd na zijn aankomst immers was een groot aantal Vlaamse families uit Blenheim naar het graafschap Norfolk verhuisd. Hun plaats in Blenheim werd vooral ingenomen door Tsjechen en Slovaken, die vrij spoedig de meerderheid van de parochianen vormden. De zielzorg kreeg nu af te rekenen met een taalprobleem waartegen de paters niet opgewassen waren.

Ladislav kreeg van zijn oversten de toelating om bij de kapucijnen in Praag en in Moravië (nu Slowakije) Slavische talen te gaan studeren. Hij arriveerde per schip in Liverpool (Engeland) op 28 november 1931.*³⁴ Vervolgens bracht hij een bezoek aan Zondereigen en Ginhoven. Kort daarna zat pater Ladislav in de trein die verongelukte in St.-Katelijne-Waver. Hijzelf werd niet gewond en Ladislav verstreekte als oud-brancardier de eerste zorgen aan de gekwetsten, tot in het ziekenhuis van Mechelen.*³⁵

Op 24 december vertrok hij met de trein van Aken naar Tsjechië, waar hij op 26 december aankwam in Cheb.*³⁴ Een paar maanden later sprak pater Ladislav vloeiend Tsjechisch en Slovaaks. Zelf schreef hij daarover: 'De hemel weet dat het Zr. Rumolda was. Ik ben een ongelovige Thomas en had mijn twijfels over haar. Niet over haar heiligheid, wel over de bovennatuurlijkheid der verschijnsels, spijs dat een oude vrome pater beweerde dat ik het voorwerp was van één harer mirakels, wanneer ik Boheemsch begon te leeren en zoo maar plots schier begon te preeken in die taal. Vooraleer met die taal te beginnen, had ik Rumolda gevraagd voor die intentie te bidden.'*³⁶ Op 21 april 1932 vertrok Ladislav vanuit Harwich (Engeland) opnieuw naar Quebec (Canada), waar hij op 11 mei ontscheepte.*³⁴

Erieau (1932-1950)*⁰⁴

De naam van pater Ladislav is ook verbonden aan Erieau, de 'mission' (bijkerk van St.-Mary's in Blenheim) die door pater Polycarp in 1931 werd aanvaard. Erieau ligt op een schiereiland tussen het Eriemeer en de Rondeaubai, op ongeveer vijftien mijlen van Blenheim. De overwegend protestantse bevolking bestond hoofdzakelijk uit havenarbeiders en vissers. Vanaf de tweede zondag van juli 1932 nam pater Ladislav de zorg van de katholieke

families op zich. Het betrof slechts vijftintig families en dan nog van uiteenlopende nationaliteit. 'Een klein Babel,' bekende Ladislas. Elke zaterdag trok hij ernaartoe om catechismusles te geven aan de kinderen.

's Zondags droeg Ladislas in Eriean de mis op en preekte hij in het Vlaams, het Engels, het 'Boheems' en het Pools. Na de mis spoedde hij zich naar huis, waar hij om 10.30u een mis opdroeg voor de Boheemse kolonie van Blenheim. De diensten in Eriean werden aanvankelijk gehouden in een privé-woning, waarvan een gedeelte als een kapel was ingericht en het resterend gedeelte als verblijfplaats voor de priester. Ladislas was in Eriean de oprichter van de vermaarde Vlaamse en Boheemse bedevaartprocessies met zeewijding ter ere van St.-Amandus en St.-Anna-der-Meren.

Peter Ryan herinnert zich pater Ladislas als leraar-kapucijn: 'Het leven als kapucijn kon me niet bekoren, zeker niet toen ik ontdekte dat Ladislas sliep op een strooien matras. Daar kon ik eventueel nog mee leven, maar de rook van zijn pijp en de smaak van zijn koffie stelden me definitief buiten strijd. Tijdens de les stapelde de rook zich op tegen het plafond. Na een half uurtje was het rookgordijn geleidelijk gedaald tot op ooghoogte en trad er verduistering op. Nadat mijn oogballen verscheidene minuten in

de rook gedompeld waren, moet ik er vermoeid en roodaangelopen uitgezien hebben. Pater Ladislas stopte dan met lesgeven. En wat de koffie betreft, op zijn gewone, genereuze manier kreeg ik van hem mijn eerste en laatste kop kloosterkoffie. Ik was al verbaasd toen hij de koffie serveerde in een soeptas (bowl) en niet in een kop (mug). Mijn tweede verrassing volgde snel daarop, toen ik een eerste mondvol van de vloeistof naar binnen zwolg. Ik leerde toen hoe bitter koffie kon zijn. Toen ik thuis mijn ongenoegen uitte, schoot vader in een luide lach. Hijzelf herinnerde zich van zijn legerdienst in België maar al te goed de vieze smaak van chicorei. Sindsdien heb ik ieder aanbod voor koffie resoluut geweigerd.’*16

Custos-provinciaal*04

Van 1940 tot 17 april 1946 cumuleerde pater Ladislas het pastoraat in Blenheim met de functie van custos-provinciaal. Het betrof twee termijnen van telkens drie jaar. De custos is de overste in Canada. Hij beslist over Canadese aangelegenheden maar is gehoorzaamheid en verantwoording schuldig aan de Vlaamse provinciaal. De Canadese custodie hangt namelijk af van de Vlaamse kapucijnenprovincie.

Over de verwezenlijkingen van pater Ladislas als custos-provinciaal is weinig bekend omdat de periode van zijn bestuur tijdens de oorlogsjaren viel. De betrekkingen met België waren toen praktisch verbroken. Eén van de eerste verwezenlijkingen was de invoering van de nieuwe regel ‘No cars, no telephones’ omdat beide uitvindingen tegen de leer van St.-Franciscus zouden indruisen. Later gaf Ladislas toe dat dit besluit één van zijn jeugdzonden als custos was. ‘Een paardengedacht,’ zoals hij dat noemde.

Tijdens zijn bestuur aanvaardde pater Ladislas de post Princeton en de ‘missions’ van Eddystone, Bréboeuf en Korkerton. Wegens de schaarste aan personeel deed hij een beroep op de kapucijnen van Quebec om voor de duur van de oorlog een helpende hand te bieden voor het noorderlijk gebied en was hij genoodzaakt zijn functie van custos en pastoor te cumuleren met een professoraat aan het kleinseminarie in Blenheim. Dat de voortgang van de custodie hem bijzonder ter harte ging, blijkt uit het

feit dat tijdens zijn bestuur de eerste lekebroeders en clerici in St.-Boniface het noviciaat begonnen, waarna zij filosofie gingen studeren in Montreal.

Na zijn aftreden als custos bleef Ladislas nog drie jaar eerste assistent in de raad. Om zijn verdiensten als custos-provinciaal werden hem op 19 juli 1958 de titel van 'Zeereerwaarde' en de voorrechten van 'definitior-provinciaal' toegekend. Ladislas mocht voortaan de mis lezen op het uur dat hijzelf wou en zonder toestemming van zijn overste de stad ingaan.*³⁷

Vakantie in 1949

Op 25 november 1948 kreeg pater Ladislas de toestemming van de bisschop van London (Canada) om naar Europa te reizen. 'Mijn vakantie is nakend maar is altijd opnieuw uitgesteld omdat eerst een plaatsvervanger moet hier zijn en de kwestie van een visum te bekomen pakt immer langer dan eerst gehoopt werd... Wat zal ik alles *aardig* (raar) vinden na zulk een lange afwezigheid, waarin op den koop toe nog een oorlog plaats greep die de kerk verwoestte... Mijn laatste terugkeer waarschijnlijk.'*³⁸ Op 12 januari 1949 maakte hij per boot een tussenstop in Liverpool en een dag later arriveerde hij in Oostende.*³⁴ Ladislas verbleef vervolgens in het klooster van Meersel-Dreef, vanwaar hij zijn bezoeken deed. Een vijftal keer passeerde hij daarbij de grens in Ulicoten.*³⁴

Pater Ladislas leed kou in Meersel-Dreef*³⁹ en rond 11 februari had hij de griep. Na zijn genezing logeerde hij in Zondereigen, bij zijn broer Fons. Josepha Segers herinnert zich die dagen. Zij weet dat haar oom preekte in

de parochiezaal, de naoorlogse noodkerk. Ladislas was een opvallende figuur, met zijn sikbaardje. Hij zat nooit verlegen om opmerkelijke uitspraken. Als het koud in huis was, dan zei hij: 'Het is beter dan in een eksternest.' Proper was hij niet, althans niet naar de huidige normen. Pater Ladislas droeg dag en nacht dezelfde kledij. Hij had maar één pij en daaronder droeg hij een lange onderbroek. Het was geen zicht, zeker niet op het podium van de parochiezaal.

Rond die tijd bracht Ladislas een bezoek aan de lagere jongensschool in Zondereigen, wat veel broekventjes van toen zich nu nog herinneren.*¹⁷ Op 29 april 1949 stapte hij in Rotterdam aan boord van de Tabinta, het schip dat hem naar New York bracht. Op 9 mei arriveerde hij in Quebec.*³⁴

Toutes-Aides, Manitoba-meer (1950-1954)*⁰⁴

In april 1950 oordeelde pater Ladislas dat de tijd gekomen was om de parochie Blenheim over te laten aan jongere, meer geschoolde krachten. Hij was zestig jaar geworden en zijn ontslag werd ingegeven door een intens verlangen om nog een aantal jaren als missionaris te kunnen werken: 'Ik ben als missionaris naar hier gekomen en geve God dat ik als missionaris moge eindigen. De jongere generatie zal niet afgunstig zijn als ik de verre bosschen intrek.'

Missionaris zijn is altijd de levensdroom van pater Ladislas geweest. Deze droom heeft hij gekoesterd tot het einde van zijn leven. Missionaris zijn betekende voor hem: door de wereld zwerven als de gezant van God en de blijde boodschap van het evangelie uitdragen aan alle mensen van goede wil. Deze opvatting lag geheel in de lijn van zijn persoonlijkheid. Ladislas Segers was een troubadour, een romanticus en een avonturier. In Gods vrije natuur, te midden van de eindeloze prairies en de eenzame bossen, voelde hij zich volkomen in zijn element. Hij kende geen grotere vreugde dan met een vurig tweespan rond te reizen om in haast onbereikbare plaatsen de mensen de sacramenten toe te dienen en de kinderen te catechiseren. Wellicht is deze trekkersnatuur niet vreemd geweest aan zijn voorkeurapostolaat onder de Bohemers, in wiens zwerversbestaan Ladislas zijn missionarisideaal belichaamd vond.

‘With a song in his heart’ vertrok pater Ladislas in april 1950 naar Notre-Dame de Toutes-Aides (Manitoba), op 300 mijlen te noorden van Winnipeg. In deze eenzame en dunbevolkte streek was hij vier jaar werkzaam als pastoor en superior, hoofdzakelijk onder de Indianen, halfbloeden en mestiezen. Vanuit zijn centrale post in Toutes-Aides strekte zijn werkgebied zich uit tot in Portage Meadow (26 km verderop) en Spence Lake (13 km). Daarnaast waren er missieposten in Magnet en Cayer.

‘Toutes-Aides is de laatste parochie van de bewoonde aarde en strekt zich uit zover als er mensen wonen, zonder de Eskimo’s mee te rekenen, waar geen wegen naartoe lopen. Hier eindigt het karspoor. Op 75 stappen van ons huis ligt het Manitobameer. Mijn venster geeft erop uit. Zes uren noord ligt nog een bijkerkske, drie à vier uren zuid vormt zich een andere kolonie, waar wij mis doen in een schoolke. Het eeuwige bosch, nevens prairies waar het water en de zoutgrond ervoor gezorgd hebben dat er geen boomen groeien. Ik woon hier met een jongere pater, doen samen eigen huishouding, zonder meid noch knecht. De stilte en eentonigheid zijn een paradijs van rust. De beschaving stijgt gedurig naar het noorden en zelfs hier wordt meer voor de wegen gedaan dan tusschen Uilecoten en Zondereigen. Amerika is van den vooruit en kent geen ouden slenter.’*⁴⁰

Op 21 april 1950 ontving Pater Ladislas van de Ladies of the Alter Society (de zustergerneenschap in Chatham) een financiële gift waarmee hij in Toutes-Aides twee grijze paarden kon kopen. Zo kon hij in het woud

wekelijks de scholen bezoeken om er kinderen te onderwijzen in de catechismus. Daarvóór deed hij alle verplaatsingen te voet.

‘Ziehier onze kerk, de parochianen zijn er niet weinig trots om. Van heinde en ver over de prairie en het meer kunt ge den toren ervan zien. Hout met imitation brick belegd en proper. Winterlandschap, noorderland, U moet niet huiveren. Voor mij is het juist een prachtige witte wereld met zonneschijn erover en goed ingeduffeld tegen de kou. Mijn slee en mijn peerden. Welke cowboy bezong zijn peerden niet? Schimmels en ze lopen gelijk zotten met de lichte slee achter zich. Die slee is hier gewoonlijk overdekt met witte huid en voorzien van stoofke; maar het is moeilijk iets gedaan te krijgen hier. Dat zal voor komende winter zijn, hoop ik. Overdekte slee wordt hier kaboes genoemd.’*41

Uit de brieven die Ladislas tussen 1950 en 1954 naar zijn medebroeders schreef, treedt een verjongde man naar voren die het verloren gewaande paradijs heeft ontdekt. Hij was in Manitoba een indiaan tussen zijn indianen. Hij at rauw vlees, vis en eieren van het ‘prairiekieken’. Enthousiast schreef hij over de rust en de eenzaamheid van de wouden, de hitte van de zomer, de gruwelijke winterkoude en de lange ritten door de sneeuw als hij zijn volk in Portage Meadow en Spence Lake ging opzoeken.

Het grootste deel van het jaar bracht Ladislas in zijn kluis door. ‘Stilte boven alle stilte. Buiten 22 graden onder nul, binnen de melodie en de gezelligheid van een krakkend houtvuur. Een voet sneeuw, poederdroog, vol sporen van hazen, konijnen, herten en zelfs van een eenzame wolf. Het is te koud om buiten het gehuil van den eenzamen wolf te beluisteren. Maar... hoe kouder de streek, hoe minder kou men lijdt.’*42

Elk seizoen kende zijn eigen problematiek. ‘Alles is heel de winter potdicht opgeblokt geweest van de sneeuw, met één storm na den andere. Nu is de sneeuw gesmolten en is de streek een onoverzienbaar moeras. Er zijn hier geen sloten, het water zoekt zijn eigen weg of wacht geduldig tot de ondergrond ontdooit om weg te kunnen trekken.’*43 ‘Sedert meer dan zeven maanden zit ik hier gevangen, eerst met bergen sneeuw en nu met

ongelooflijk slijk op den eenigsten weg die naar de beschaafde wereld voert.’*44

Tijdens de zomermaanden waren er weer andere zorgen: ‘Nu weet ik wat de plaag van Egypte betekende, toen het zand der aarde veranderde in muggen en vliegen, die mensch en dier plaagden, soms om levend opgezogen te worden.’*45

Ladislav verkeerde weliswaar in goede gezondheid, maar hij droeg een breukband: ‘Die hindert weinig of niet en voor sommige menschen loopt het zonder dat uit op de één operatie na de andere.’*46

In de Duitse kolonie van Magnet kwam de aartsbisschop op 20 juli 1952 een nieuwe kerk inwijden. Vanaf begin 1951 droomde pater Ladislav ervan om ook voor zijn halfbloeden in de bossen van Spence Lake een kapel te bouwen. Spence Lake lag hem nauw aan het hart. Daar woonden een twaalfstal families halfbloeden. Het waren paardentemmers van beroep. Ladislav onderrichtte hun kinderen in de catechismus en kocht voor hen een afgedankt schoolgebouw, dat hij inrichtte als kapel. Door pater Francis werd ze versierd met een indrukwekkende voorstelling van de Val der Engelen. Na een schenking door de aartsbisschop van Winnipeg begon Ladislav in Spence Lake met de bouw van een gloednieuwe kapel van 40 op 27 voet. Door geldgebrek, lange winters en traagwerkende halfbloeden sleepte het bouwproces jarenlang aan.

De kapel was niet eens onderdak toen Ladislav begin 1953 door de bisschop voor een interim werd weggeroepen naar Cayer (Manitoba). Deze missiepost bevindt zich op 60 mijl van Toutes-Aides, in vogelvlucht bedraagt de afstand slechts 30 mijl. De kapucijnen hadden de missiepost in Cayer opgeheven. De orde was op dat moment van mening dat het stichten van kloosters belangrijker was dan het bemannen van missieposten. Omstreeks augustus 1953 werden Paters Oblaten bereid gevonden om Cayer over te nemen.*47 Ladislav keerde onder een veel jongere confrater terug naar Toutes-Aides. De bouwwerken aan de kapel van Spence Lake hadden heel de tijd stilgelegen. In Toutes-Aides gaf Ladislav lessen Latijn en wijsbegeerte aan aan een student met leerachterstand.*48 In Winnipegosis verving hij een

Poolse priester die thuis zijn moeder ging bezoeken. Deze post bevindt zich op ongeveer 64 km van Toutes-Aides.*⁴⁹

Opnieuw in Blenheim (1954-1956)*⁰⁴

De nieuwe kapel voor de halfbloeden was nog niet klaar toen pater Ladislas bij gebrek aan personeel in het moederklooster op 19 augustus 1954 werd teruggeroepen naar Blenheim. Hij werd er bedacht met een professoraat aan het kleinseminarie van de kapucijnen en benoemd tot biechtvader van zestig novicen en honderdveertig zusters Ursulinen in Chatham. Het was een moeilijke aanpassing, komende vanuit de wildernis. Ladislas treurde om zijn mestiezen, die hij als vaderloze wezen met een onafgewerkte kapel had achtergelaten. 'No longer a father for us,' hadden ze gezegd... Spoedig echter haalde de optimist weer de bovenhand: 'Ze bakken overal brood.'

Ladislas genoot van het zachte klimaat, het comfort van de beschaafde aarde en het gezelschap van zijn medebroeders. We mogen er gerust aan toevoegen dat het genoegen wederkerig was: ook de acht confraters stelden zijn opgeruimd gezelschap op prijs en hadden er een omwegje langs

Blenheim voor over om met 'Old Ladis' (zijn troetelnaampje) een praatje te slaan.

Pelee Island (1956-1960)*²⁹

Vanuit Blenheim ging pater Ladislas maandelijks met het vliegtuig de mis lezen op Pelee Island, een eilandje in het Eriemeer. In 1956 kreeg hij tot zijn grote voldoening toelating om zich daar als pastoor te vestigen. Zijn Onze-Lieve-Vrouwparochie 'Star of the Sea' bezat een half-wenend, half-verwijtend beeld dat een grote indruk maakte op Ladislas. Pelee Island is ongeveer twaalf kilometer lang en zeven kilometer breed.*⁵⁰ Het is de meest zuidelijke punt van het Canadese grondgebied. Het eiland is vermaard in heel Noord-Amerika voor zijn peperdure jacht op fazanten en wordt wel eens de serre van Ontario genoemd. De winters waren er niet bar koud, alhoewel het meer soms dichtvroor. Dan werd er overdag geschaatst en 's nachts vierde het ijsvissen hoogtij. In de winter woonden er slechts een paar katholieke families en hield Ladislas zich bezig met het schrijven van artikelen en boeken voor de Gazette van Detroit en brieven voor zijn uitgebreide vriendenkring. Tijdens de zomermaanden heerste er een drukke toeristische bedrijvigheid op Pelee Island. Ladislas had dan veel vrije tijd en genoot met volle teugen van de buitenlucht: 'Buiten de zondag doe ik niet veel meer.*⁵¹

In april 1957 werd een 'wrat' uit zijn neus verwijderd. Het bleek huidkanker te zijn, maar na de operatie werd hij genezen verklaard.*⁵² Op de zondagen 14, 21 en 28 juli van datzelfde jaar ging Ladislas zijn medebroeder in Toutes-Aides vervangen.*⁵³

Op 16 augustus 1959 vierde pater Ladislas Segers in Blenheim zijn gouden jubileum in de kapucijnenorde. Diezelfde dag was daar ook het zilveren jubileum van de bedevaart naar St.-Mary ('Onze-Lieve-Vrouw van Vlaanderen'). Die bedevaart werd twee jaar na zijn aankomst in Canada door pater Ladislas opgericht met als doel het aanwakkeren van het groepsgevoel onder de Canadese Belgen. Later namen ook andere nationaliteiten deel aan de processie.*⁵⁴

Lichamelijk was pater Ladislas sterk verzwakt ten tijde van zijn gouden jubileum. 's Middags moest hij gaan rusten omdat hij de grote drukte niet aankon. 'De viering is boven mijn oude krachten gebleken. Ik heb geweldige bloedingen uit mijn neus gekregen, tot ze mij voor meer dan een week in het hospitaal hebben gestopt. Mijn bloed en mijn krachten zijn samen weggevloeid. Ik ben ongelooflijk moe en lui.'*55

Ladislas keerde terug naar Pelee Island. Zijn conditie ging stilaan verder achteruit, maar stoppen met werken zag hij niet zitten. 'Wanneer de kapucijn jubilaris wordt, is hij voortaan vrij van elken dienst, maar ik zal hier op mijn post blijven zolang ik nog dienst kan doen. Ik zou geen opvolger hebben als residerende priester, ik zou dus niet heel en gans bevredigd kunnen heengaan.'*56

Lichamelijke aftakeling (1960-1961)

Pater Ladislas heeft de laatste jaren van zijn leven doorgebracht in de eenzaamheid van vijf lange en harde winters op Pelee Island. Daar heeft hij zich op de dood voorbereid.*04 De vrees die hij aanvankelijk daarvoor koesterde, had hij afgelegd: 'Ik verlang om naar den hemel te gaan, liever vandaag dan morgen. Daarvoor bedank ik God... Wanneer mijn tijd komt dan moogt ge niet treuren, wel het tegenovergestelde.'*57 Een laatste reis naar Europa gunde hij zichzelf niet meer: 'Met het reisgeld kan ik zoveel vreugde en troost brengen.'*58

In zijn laatste levensjaar liet de gezondheid van pater Ladislas veel te wensen over. Hij werd alsmaar korter van adem en sukkelde voortdurend met een hoge bloeddruk. De lust van het reizen was voorbij. Eenmaal per jaar deed hij met Fons Van Loock nog 'de ronde van de familie'.*59 Ladislas bezocht dan de gezinnen van drie nichtjes en een neef die hem na WO2 naar Canada waren gevolgd. Het betreft Joke Janssen (gehuwd met Jan Hendriks), Angeline Janssen (gehuwd met Graad Backx), Anna Janssen (gehuwd met Corneel Stokkemans) en Fons Janssen (gehuwd met Lucy Van Gorp).*17

In april 1960 kreeg Ladislas Segers op Pelee Island een hartaanval. 'Het kwam stilaan en eindigde met een crisis... Ik zou gebeden hebben om op

het eiland begraven te worden, maar ik kon dat niet doen, want dat ware geweest een bidden om zonder de sacramenten te sterven... Ze vervoerden mij per vliegtuig naar het gasthuis in Chatham, waar ik twaalf dagen verbleef... Ik pak een paar pillen per dag en ben pijnloos, wel wat vermoeid en kort van adem...'*60 'De dokter zei dat mijn hart nog sterk is. Ik kan nog op mijn rug liggen en mijn voeten zijn niet fel gezwollen. Het voorschrift: liggen, zitten, wat oefeningen doen zonder mij te vermoeien. Indien ik me eenmaal vermoei, krijg ik weer een crisis. Dus maar afwachten... Ik droom ervan om na mijn dood als geest te zwerven rond Zondereigen en Ginhoven.'*61

Pater Ladislav werd voor herstel overgebracht naar het klooster van Blenheim. 'Zelfs toen hij ziek was, bleef Pateroom nog het hart van het klooster. Als hij een vertrek binnenkwam, fleurde alleman op, met zijn opgeruimde geest bracht hij overal leven in.'*62

In oktober 1960 werd pater Ladislav zeventig jaar. Vanaf dan trok hij pensioen. Een paar weken voor zijn dood in 1961 kreeg hij twee hartaanvallen vlak na elkaar. Zijn toestand was toen zo zorgwekkend, dat men hem de laatste sacramenten toediende en overbracht naar het St.-Josephhospitaal in Chatham, twaalf mijl van Blenheim. Daar verbleef hij enkele dagen onder een zuurstoftent. Toen er beterschap intrad, mocht hij terugkeren naar Blenheim omdat hij temidden van zijn medebroeders wou sterven. Op 15 augustus 1961 echter werd één been door verlamming getroffen en was zijn linkervoet ontstoken, 'het vuur' volgens zijn overste. Op 18 augustus diende Ladislav opnieuw in het hospitaal te worden opgenomen.*63

Overlijden

Pater Ladislav overleed in Chatham op zaterdag 19 augustus 1961, om 19u. Dat gebeurde zonder doodstrijd, maar hij was volkomen uitgeput. Ladislav werd betreurd door de Vlaamse nederzetting van heel Zuid-Ontario. Hij was eenenvijftig jaar kloosterling geweest waarvan vierendertig jaar als missionaris in Canada. 'Hij verlangde ernaar om dood te gaan. Hij had

zijn werk gedaan, zei hij, en hij zou in z'n handen klappen als de tijd daar was.'*62

Ladislas werd vanaf zondag opgebaard in de St.-Marykerk. 'Het was toen juist Lieve-Vrouwe processie, ooit nog door pateroom zelf opgericht. Dat is ieder jaar den 15de augustus. Ze waren met de processie en d'r vaandel van Onze-Lieve-Vrouw van Vlaanderen juist in de kerk, toen pateroom binnengebracht werd. Toen hadden ze d'r vaandel erbij gezet en al de mensen konden Pateroom toen zien. Maandag was het bidden van den Rozenkrans. De kerk was helemaal vol en heel veel mensen schreiden. De kist was open tot de begrafenis begon. Pateroom lag toch zo mooi in de kist. Hij was wel mager, maar hij lag er zo vredig. Hij had een kruis en een rozenkrans in zijn handen. Iedereen was ervan overtuigd dat hij een heilige was.'*62

Op dinsdag 22 augustus werd Ladislas Segers om 11u begraven in Blenheim, waar hij 23 jaar werkzaam is geweest (1927-1950). 'Bij zijn begrafenis waren tal van niet-katholieken aanwezig. Zakenmannen, met tranen in de ogen. Toen pas besefte ik welk een impact deze eenvoudige priester had gehad in Blenheim. Ik was redelijk vroeg aanwezig, maar moest rechtstaan in het koorgedeelte.'*16

De teraardebestelling vond plaats in het massagraf van de kapucijnen op het Evergreen Cemetery, de katholieke begraafplaats. Pater Ladislas werd er bijgezet bij twee medebroeders: pater Kleutherius van Lichtervelde en pater Damas van Brugge. 'Op het kerkhof waren er verschillende paters die het moeilijk hadden om afscheid te nemen. De bidprentjes waren allemaal op. Nu zorgt een pater ervoor dat er gedrukt worden in het Hollands, met een versje erop dat Pateroom zelf gemaakt heeft. De zustersgemeenschap had voor eten gezorgd voor alle paters, voor ons en voor al de mensen die van ver kwamen.'*62

Glasraam*64

Tijdens de Vlaamse Dag in 1962 werd in Eriean de herinnering aan pater Ladislas Segers vereeuwigd door het plaatsen van een glasraam. Zijn familieleden stelden daarvoor het nodige geld beschikbaar. Pater Ladislas

was de eerste zondagskapelaan van Eriean en verrichtte pionierswerk in dit voorheen overwegend protestantse milieu. Ruim tweeduizendvijfhonderd gelovigen namen die dag deel aan de jaarlijkse bedevaart naar Sint-Anna-der-Meren. Tijdens de openluchtmis werden de boten gezegend en werd er gebeden voor de verdronken schipbreukelingen. Het hoogtepunt werd gevormd door de onthulling en inzegening van een glasraam boven de hoofdingang van de parochiekerk. Dit gebeurde ter nagedachtenis aan de persoon en het verdienstelijk werk van pater Ladislas, de oprichter van de processie.

Het glasraam heeft de vorm van een gotische spitsboog en werd ontworpen door glazenier Christopher Wallis uit Londen. Het beeldt de roeping uit van de apostelen Petrus en Andreas aan het meer van Genezaret, een voor de hand liggend onderwerp omdat deze apostelen het beroep van visser uitoefenden terwijl ook Eriean van oorsprong een vissersgemeenschap is. Boven dit tafereel bevinden zich twee medaillons, met de afbeeldingen van St.-Anna (kerkpatrones en patrones van de zeelieden) en pater Ladislas. In de omlijsting staat: 'In Memoriam Father Ladislaus, 1890-1961'.

Bronnen (aanwezig in het archief van onze Werkgroep Zondereigen):

- 04.M. Janssen, in *Vox Minorum*, 15de jaargang, p.252-259, uitg. Provinciaalarchief der Minderbroeders Kapucijnen, Antwerpen 1961.
- 16.Uit het Engels vertaald citaat uit de notities van Peter Ryan.
- 17.Mondelinge getuigenissen van familieleden.
- 29.Pater Pol Nieuwlandt, Terugblik op het leven en werk van Pater Ladislas Segers bij zijn tienjarig afsterven, 19 augustus 1971.
- 30.Herinneringsprentje aan zijn priesterwijding.
- 31.Franciscaanse Standaard, t.29 (p.136), brief van pater Willibrord (d.d.28 september 1927).
- 32.Brief aan E.H. Fons Van Beek, ca. 1932.
- 33.Franciscaanse Standaard, t.39 (p.215).
- 34.Stempels in zijn reispas.

35. Franciscaanse Standaard, t.33 (p.193).
36. Brief aan E.H. Fons Van Beek, medio 1948.
37. Vox Minorum, 12de jaargang, p.213.
38. Brief aan E.H. Fons Van Beek, 14 september 1948.
39. Brief aan E.H. Fons Van Beek, 30 januari 1951.
40. Brief aan E.H. Frans Janssen, ca.1952.
41. Brief aan E.H. Fons Van Beek, 10 april 1951.
42. Brief aan E.H. Fons Van Beek, eind november 1950.
43. Brief aan E.H. Frans Janssen, 24 april 1953.
44. Brief aan E.H. Frans Janssen, 6 juli 1953.
45. Brief aan E.H. Frans Janssen, 25 juni 1952.
46. Brief aan E.H. Frans Janssen, 1951.
47. Brief aan E.H. Fons Van Beek, 1953.
48. Brief aan E.H. Frans Janssen, 23 september 1953.
49. Brief aan E.H. Frans Janssen, 20 augustus 1954.
50. Brief aan E.H. Frans Janssen, 25 september 1956.
51. Brief aan E.H. Frans Janssen, 18 juli 1958.
52. Brief aan E.H. Frans Janssen, april 1957.
53. Brief aan E.H. Frans Janssen, 13 mei 1957.
54. Pater Pol Nieuwlandt in de Gazette van Detroit, 31 juli 1959.
55. Brief aan neven en nichten in Park Hill, 14 september 1959.
56. Brief aan E.H. Frans Janssen, 27 september 1958.
57. Brief aan Josepha Jaspers-Segers, 4 maart 1961.
58. Brief aan E.H. Fons Van Beek, 31 januari 1958.
59. Brief aan Frans Janssen, 18 juli 1958.
60. Brief aan E.H. Fons Van Beek, 30 mei 1960.
61. Brief aan E.H. Fons Van Beek, 23 september 1960.
62. Brief van Jos Hendrikx (Canada) aan zuster Xaveria, 24 augustus 1961.
63. Brief van pater Thomas aan de Vlaamse Provinciaal, 20 augustus 1961.
64. Vox Minorum, 16de jaargang, p.204.

Aardbeien, “koninklijke droomvruchten”

Els Verbiest

In Zondereigen rijpen deze delicatessen in de serres van Staf Braspenning en Wim Segers. Een paar maal per week worden ze naar de veiling van Hoogstraten gevoerd. Reeds enkele jaren worden de eerste Vlaamse aardbeien aan de koning aangeboden door Adriaan Van Boxel uit Meerle.

Reeds bij de Romeinen zijn er sporen terug te vinden van de aardbei. Tot in de 13de eeuw kende men in onze streken enkel de wilde aardbei of bosaardbei. De aardbei zoals wij die nu kennen is afkomstig uit de Verenigde Staten van Amerika (Virginia) en uit Chili. Ze werden meegebracht door de Franse ontdekkingsreiziger Antoine Frézier. Van zijn naam is ook het Franse woord voor aardbei afgeleid: *une fraise*. De aardbei werd een gewilde lekkernij aan het Franse hof en in de hogere kringen in Europa. In de tuinen van het Louvre werden 1200 planten geplant in 1368.

De aardbei, een van de eerste en lekkerste vruchten van de lente, werd gegeten met suiker, overgoten met wat water of wat wijn. Men spreekt over de kleine vrucht die rood of wit is. Deze laatste lijken op het uiteinde van de tepels van een min (een vrouw die het kind van een andere vrouw zoogt, wat veel voorkwam in adellijke kringen). Men vertelde: “Ze zijn nuttig voor jonge en opvliegende mensen.” Waarom is niet bekend.

Pas in de 19de eeuw werd de teelt van aardbeien algemeen verspreid. We kennen momenteel 600 verschillende rassen. Aardbeien worden vandaag in serres, in volle grond of onder plastieken tunnels geteeld.

Vóór 1933 werden er ook in Zondereigen aardbeien en andere bessen gekweekt. Ondermeer Jefke Elst was aangesloten bij de Rooms-Katholieke Baroniese Tuinbouwveiling van Breda (opgericht in 1908). De geteelde producten werden aangevoerd naar een verzamelplaats in Baarle en vandaar naar Breda gebracht. De meest geteelde vruchten waren toen: fabrieks-aardbeien, rode en zwarte bessen, frambozen en bonen.

In 1933 werd de “Katholieke Veilingvereniging de Noorderkempen” opgericht. Heel wat mensen deden aan tuinbouw als aanvulling van het relatief lage inkomenspeil in de Kempen. De veiling zorgde voor scholing door voordrachten en cursussen.

In 1955 werd de vzw Proefbedrijf de Noorderkempen gesticht. Dit proefbedrijf nam - in nauwe samenwerking met de veiling - de taak van onderzoek en verbetering van de teelten en de voorlichting over.

Het planten van aardbeien in de serre van Frans Cox (Ginhoven, 1970). Vlnr: Lize Quirijnen en Louisa Cox.

Begin de jaren 60

kreeg de tuinbouw een nieuwe start. De augurkenteelt kreeg vaste voet aan de grond en nieuwe variëteiten van aardbeien deden de teelt van fabrieksaardbeien weer opleven. De tuinbouwactiviteit evolueerde langzaam van bijberoep naar hoofdberoep. De eerste serres verschenen in 1963 in het landschap. In Zondereigen was het Frans Cox die de eerste serre liet bouwen in 1965.

Teelten die in de serres voorkwamen, waren aardbeien, augurken, sla en later tomaten, komkommers en paprika. Gedurende 20 à 25 jaar werd er in volle grond geteeld. Na die periode is de substraatteelt voor aardbeien op gang gekomen. De aardbeiplanten worden niet meer in de grond geplant maar wel in zakken of plasticen bakjes gevuld met een soort veengrond. Deze worden dan op een klaargemaakte stelling geplaatst op een hoogte van ongeveer 1,60 m (gemakkelijk om te plukken). De planten in de

plastieken zakken of bakken bekomen hun water en meststoffen via een computergestuurd waterleidingssysteem.

De jonge aardbeiplanten worden in koelcellen in de veilings bewaard op een temperatuur van even onder het vriespunt. Zo kan de tuinder aan teeltspreiding doen door op verschillende tijdstippen planten uit de koelcel te halen. Zowel Staf Braspenning als Wim Segers telen aardbeien van half april tot eind december of begin januari.

Kwaliteit is het kenmerk van de Kempense aardbei. De belangrijkste criteria waaraan goede aardbeirassen moeten voldoen zijn productiviteit, oogstzekerheid, vruchtgrootte, smaak en houdbaarheid. De aardbei die voldoet aan deze kwaliteitsnormen kan de "Flandria aardbei" genoemd worden. Men vindt ze dan ook bijna over heel de wereld. Het ras "Elsanta" neemt meer dan 95 % van de aardbeiproductie voor zijn rekening.

Bewaren en schoonmaken

Aardbeien bewaar je best bij een temperatuur van 1 à 5°C. Verbruik aardbeien liefst zo snel mogelijk na aankoop. Spoel aardbeien nooit onder stromend water, zo kwets je de vruchten.

Aardbeien zijn rijk aan vitamine C, bevatten veel vezelstoffen en bovendien (als je er geen suiker bij gebruikt) hebben ze een zeer lage calorische waarde. Je wordt er m.a.w. niet dik van.

Kooktip: getrouwde aardbeien (uit Bistro en Cookboek, Dirk De Prins)

Ingrediënten voor vier personen:

een halve kilogram rabarber - 100 gram griessuiker - een citroen - een eetlepel grenadinesiroop - een vanillestok - een halve kilogram aardbeien - vijf gram poedersuiker - een takje munt

De rabarber schillen en in strategische stukjes van een centimeter of drie lang snijden. De stukjes plonzen we vervolgens in kokend water, gedurende een halve minuut. Daarna gieten we alles af en we deppen de rabarber zorgvuldig droog. Dat onderdompelen dient om het bittere sap uit de rabarber te trekken. De droge rabarber vliegt in een pannetje, samen met

de griessuiker, het sap van een citroen en een vanillestokje dat we zorgvuldig in de lengte in tweeën hebben gesneden. Het merg hebben we eruit geschraapt en de verleidelijke zwarte puntjes komen ook bij de rabarber terecht.

We lengen nu aan met water uit de kraan tot alles onder staat. En we brengen vervolgens de rabarber zachtjes aan de kook. De stukjes mogen koken tot ze zacht zijn geworden. Maar natuurlijk niet zo lang tot ze uit elkaar vallen en tot moes worden. Het koken duurt normaal maximaal een twintigtal minuten.

De rabarber komt uit de pot met behulp van een schuimspaan. Bij het vocht dat zich nu nog in het potje bevindt, laten we de grenadine vloeien. We laten het vocht inkoken tot er maar de helft van overblijft. We vissen er de vanillestok uit en laten het afkoelen.

Van de aardbeien hebben we de steeltjes verwijderd. We leggen ze daarna teder in een mooie presentekom. De rabarberstukjes voegen zich bij het gezelschap. Over het fruit strooien we nu nog snel wat poedersuiker. En dan mag het afgekoelde sausje erover.

We mengen alles goed onder elkaar en zetten het nagerecht weg in de koelkast om grondig te laten afkoelen. Alvorens te serveren steken we hier en daar een artistiek verantwoord stukje munt bij de getrouwde aardbeien.

Hedendaagse aarbeienteelt in de serre van Wim Segers.

Kermis (van duizend jaar geleden tot heden)

Ad van Eijl-van de Klashorst

Kermis komt van het middeleeuwse ‘kerkmesse’, een jaarmarkt op het kerkplein. Het was een evenement, vaak op de verjaardag van de kerkwijding of op de feestdag van de patroonheilige van de kerk. Het feest werd druk bezocht. Je zag er potsenmakers en mannen met beren aan een touw. Chirurgen, de voorlopers van de tandarts, trokken kiezen op een platte wagen; op een keukenstoel, zodat iedereen het goed kon zien. Dit gebeurde zonder verdoving en was meestal gratis. Tussen de bomen van het kerkplein, later het marktplein, werden touwen gespannen. Mannen jongleerden op de hoge touwen zonder vangnet.

De messe breidde zich steeds uit, vaak tot achter in de kerk. Maar aangezien het dikwijls een drankpartij werd, werd dit mettertijd verboden en moesten de festiviteiten op het kerkplein blijven. Al vroeg ontstonden de eerste kermisattracties zoals de oude draaimolens, de zg. ‘perdjesmolens’, die werden rondgetrokken door een paard. Achter het paard werd een touw gebonden en daaraan hing een plank. De baas ging bij het stoppen op de plank staan en het paard stopte. Al gauw gebruikte men een grote bronzen bel en niemand hoefde meer op de stopplank te gaan staan want bij het luiden van de bel stopten de paarden al vanzelf, blij met hun twee minuten rust.

De schommels kwamen en vonden veel aftrek en ook de snoepkramen met het snoep van die tijd: stroopbrokken, gebakken koeken (broeders) en allerlei ander eigentijds snoepgoed. Dit heeft jaren en jaren zo geduurd, maar in de 19e eeuw veranderde de boerenkermis in een attractiekermis, ofschoon de aspecten van de boerenkermis bleven bestaan zoals de volkspelen, het eten en drinken en het dansen.

In onze dorpen is het nog steeds de gewoonte dat met de kermis één dag de hele familie, ook uit de andere dorpen, op bezoek komt. De tafels worden gedekt met wit damasten tafelkleden en men krijgt een uitgebreid diner of

een luisterrijke koffietafel. De familie bracht voor de gastvrouw vaak een bos gerookte paling mee of ook werden gebraden haantjes, biefstuk, ingelegde paling en koeken en gebak meegenomen.

Na 1875 kwam de familie Stuvé op de kermis met 'nougât de Montélimar' en ook ijs, dat toen vaak thuisbezorgd werd. Maar poffertjes en oliebolletjes werden haast altijd op de kermis zelf gegeten. De gebroeders Stuvé waren geen broers, ze gunden elkaar het licht in de ogen niet en waren nooit tevreden met de plaats op de kermis die de gemeente hen toeweest. Het is zelfs gebeurd dat ze vochten als leeuwen en op het Piusplein lagen te rollebolletjes, maar zonder resultaat. Mijn tante woonde in Tilburg in de Besterd, dus wist ik van de gebeurtenissen daar ook een heleboel.

De abnormaliteiten waren ook niet weg te denken op de kermis, zoals natuurwonderen: een geit met vijf poten, een hond met twee koppen, menselijke reuzen, dwergen, zeemeerminnen, enzovoort.

In de dertiger jaren was het jarenlang een gebruik dat tussen de Markt en de Oude Vest, de twee kermisterreinen van Breda, verschillende bewoners aan de Halstraat een kamer verhuurden aan de nougatverkopers. Het raam werd opengeschoven en binnen hakten ze de enorme blokken nougat tot normale proporties. Je had de nougat tegen de halve prijs vergeleken met Stuvé. Ik hoef niet te vertellen dat onze moeders ons naar de kamertjes-nougat dirigeerden als we getraakteerd werden.

De kermis is steeds meer een allegaartje van allerlei activiteiten, en ik zal mij dan ook beperken tot de meest bekende en vermeldenswaardige feiten, anders zou het een heel boekwerk worden.

In Breda stonden met de kermis jarenlang twee circustenten. Aan het eind van de Halstraat stond de circustent van Boltini, met een zeer goed programma, ook veel paardendressuur. Midden op de Oude Vest stond het circus van Bever, de grootste en mooiste tent. Eén van de dochters van Bever was in 1918 getrouwd met Guust Prescher en samen zetten zij onder de naam 'van Bever' de zaak voort. Zij hoorden tot de betere stand van de kermisexploitanten en hadden een eigen jachtgebied zodat zij nooit wild

tekort kwamen. Hun wagen stond vast op het woonwagenkamp 'Driekoningenoord' bij Breda, waar ook de school was van de woonwagenkinderen. Ik had een jaar Guusje Prescher in de eerste klas, toen ik daar les gaf. Hij was een aardig ventje. Hij had een groot gat in de elleboog van zijn trui en ik zei: 'Die moet binnenkort zeker in de bullen?' Want de kampbewoners die niet op de kemis stonden, haalden in de stad oude kleren en vodden op. Maar hij zei: 'Nee juffie, onze eigen kleren worden niet verkocht. Die begraven we onder onze wagen want het brengt anders ongeluk.' Het is maar dat u het weet.

Het reuzenrad noemde men in Oisterwijk de 'Hooggaattie' (aan elkaar geschreven). Je had de steile wand, doodeng, maar jarenlang drukbezocht. Voor zover ik weet is er nooit een ongeluk mee gebeurd. De achtbaan doet het nog steeds, in een wagentje heel hoog en tot slot een snelle daling en voor het stoppen door een grote plas water. Ook de omstanders werden kletsnat. Wij, kleine kinderen, durfden er niet in. Maar onze oom Frits uit Tilburg wel en wij kijken. Tot slot, in 't water, waaide zijn beste slappe hoed af. De hele tent werd stopgezet en de spullenbaas kwam met een lange stok en een haak en viste de hoed op. Mijn oom sloeg hem door de lucht om het meeste water er af te krijgen en zette zijn hoed weer op. Mijn tante stond te mopperen, maar mijn moeder zei: 'Niks aan de hand, ik ben modiste. Als die hoed morgen droog is, stoom ik hem weer keurig in model.' En het kwam in orde.

In de 19^e eeuw deed de techniek zijn intrede. De stoommachine kwam in gebruik. De draaimolen had geen paard meer nodig want de stoommachine deed het werk. De luxe stoomcarroussel kwam op het kermisterrein, met het jaar luxer. Er werd druk gegooid met confetti en serpentes die aan de carroussel verkocht werden. Extra inkomsten voor het bedrijf.

Ook de prachtige danstent met spiegelwanden werd drukbezocht, wat door de geestelijkheid niet werd gewaardeerd. Een van de broers van mijn moeder was in de danstent geweest en de dag daarop kwam de kapelaan bij oma. Hij moest te biechten gaan, anders kreeg hij 's zondags geen Heilige Communie. Waarop het handige Louiske zei: 'Waar moet de kapelaan dan

biechten, want dan is hij ook binnen geweest'. Wat hem een oorveeg van zijn moeder opleverde.

Fotografie stond in de kinderschoenen en was voor de gegoede stand, maar op de kermis kwam een fotografietent voor het volk. De botsautootjes doen het nog steeds goed en ook de poffertjeskraam van Victor Consael, de shimmy of cakewalk van Hommerson, de catterpillar of rupsbaan, Janvier met diverse attracties, lachspiegels en de spokenbaan. In Tilburg kon je een kermiskoek kopen bij de Oude Ster in de Nieuwlandstraat. Die wordt er nu nog verkocht als Nieuwjaarskoek.

In de tijd van de stomme film was er nog een speciaal beroep, dat van explicateur. Iemand die de film eerst een paar keer gezien had, gaf uitleg bij het verhaal en als muzikale omlijsting werd piano- of vioolmuziek gebruikt. Bij feesten kon je iemand inhuren die voordroeg. Dat was in Breda jarenlang Abraham de Winter. Hij begon zijn voorstelling steevast met de woorden: 'Thans staat de Winter voor uw deur'.

Op de kermis deden in de twintigerjaren de schouwburggezelschappen en het variététheater hun intrede. In Breda: 'het Volkstoneel' (in een tent op het Kasteelplein), met bijvoorbeeld 'de Twee Wezen', 'de Kleine Lord', enzovoort. Later werd in de kermisweek in het casino geen film gedraaid maar werd er de hele week een operette gespeeld, zoals van Nico Dostal: 'Die Blume von Hawaiï', 'Wenn die kleinen Veilchen blühen', enzovoort.

Faveur heette eigenlijk Koelewijn, en die gaf in Concordia in de kermisweek een variétéprogramma met mooie kostuums en een rijkdom aan struisveren. Faveur was eigenlijk de voorloper van de Bouwmeester-revue. In die oude tijd had Bouwmeester nieuwe sterren als Siem Nieuwenhuizen, Henriëtte Davids, (in 1937) Willy Walden en Piet Muyslaar en... Busiau, Lou Bandy, Willy Derby en Johnny en Jones. In de zestigerjaren de Blue Diamonds, Mieke Telkamp, Corry Brokken, Frans van Dusschoten, Willeke Alberti, daarna The Mounties, Rudy Carell, Anneke Grönloh en Swiebertje.

En ook de kleine attracties breidden zich steeds uit. In Breda heeft jarenlang aan het eind van de Ridderstraat (begin van de Markt) een tentje gestaan

van ongeveer twee bij twee meter: 'Susanna in bad'. Er kon één persoon in, entree twee cent. Wie eruit kwam, vertelde niks. Er brandde een klein lampje. Binnen een klein keukentafeltje en daarop een piepklein poppeteiltje en daarin een klein celluloid poppetje: Susanna.

Op een dag vertelde mijn vader, die op het gemeentehuis werkte, dat voor het stadhuis ook een tentje kwam, ook twee bij twee meter, ook twee cent entree. Het heette 'gezicht op het paradijs' en het heeft er maar twee dagen gestaan. Daarna moest het afgebroken worden wegens 'overtreding van de zedelijkheidsnormen'. Er kon ook maar een man in, geen licht. Je zag vaag een soort schandbord waar je met je kin op moest rusten. Dan ging het gordijntje dicht en stond je in het donker. Op dat moment kwam een dikke kermisvrouw met haar blote achterwerk langs je gezicht. Dat kon niet en het kwam uit, want de jonge bezoekers hielden hun mond niet en dat was het einde van het verhaal.

Vlooientheaters hebben het altijd goed gedaan. Vlooiën waren duur. In de vijftiger jaren brachten veertig vlooiën twintig à vijftentwintig gulden op, maar na de zeventiger jaren was dat wel een paar honderd gulden. Het was een vak op zich, maar het is een aflopende zaak, want vlooiën worden steeds zeldzamer.

Het rad van fortuin stond jarenlang in Breda op de Grote Markt bij de Grote Kerk. Als er een bepaalde hoeveelheid loten verkocht was, ging het rad draaien. Vaak waren als prijzen een pannenset, servies, bestek, horloges, enzovoort.

Robot Volta van Selbach was jarenlang bekend. Van de helderziendetent is mij één verhaal bekend. Ik gaf destijds les op de Ulo en een van de oudste collega's, een wiskundeleraar van rond de zestig, was met zijn vrouw en een bevriend echtpaar naar de kermis geweest. Zij lachten om de helderziende en hij zou er wel eens binnengaan, entree vijftig cent. De dame vroeg waarvoor hij kwam en hij wist het niet, maar zij zei: 'U vertrouwt mijn beroep niet maar u hebt een reden. Bent u van de zomer op vakantie geweest? Waarom niet? U bent uw paspoort kwijt. Het ligt bij u thuis. Ga maar naar huis over een water (de Singel). Daartegenover zie ik

een groot gebouw (het oude Ignatiusziekenhuis). U gaat daarlangs, de tweede zijstraat links, een hoekhuis. Daar woont u. U gaat naar de voorkamer, daar staat een boekenkast. U ziet een groene kaft en letters maar ze werd moe en kon maar enkele letters naar boven halen. Hij wist echter welk boek ze bedoelde. U doet het boek open, eerst een schutblad, dan het titelblad en daar ligt het paspoort.'

Hij bedankte haar en ging naar buiten. Zijn drie metgezellen snapt er niks van, maar hij zei alleen dat hij eerst naar huis moest. Het paspoort lag inderdaad in het boek. Maar zijn vrouw zei: 'Jan-Willem, dat kan niet hoor. We moeten terug en je mag dat mens wel een briefje van 25 gulden geven om haar te bedanken.' Het viertal ging terug en de helderziende was kennelijk verlegen met de toestand, maar ze zei wel dat ze blij was dat hij vertrouwen had in haar beroep. Ik vond het erg frappant.

En nu tot slot iets uit onze eigen omgeving. Toen wij in 1986 verhuisden van Breda naar Baarle-Nassau, werd de kermis nog officieel op zaterdagmiddag ingeluid. Om elf uur kwamen Burgemeester en Wethouders naar het gemeentehuis. De kermismensen kwamen ook. Ze brachten ieder jaar een presentje mee, meestal mooie huisnijverheid. Ik weet nog een keer een miniatuur-draaimolen. Eerst kregen zij koffie met gebak en om half twaalf een borrel met hartige hapjes. Om vijf voor twaalf gaf de burgemeester het sein om de kermisvlag uit te hangen aan het gemeentehuis. Dan luidde de koster de kerkklokken en alle spullen draaiden een uur gratis. Het oude gebruik is helaas aan het verwateren. Jammer! Veel kinderen vinden er niks meer aan. Ze gaan liever naar de Efteling en zijn helaas nu al verpest voor een geweldig oud gebruik.

Zo, dit was een allegaartje, zoals de kermis zelf ook is. Misschien borrelen er bij u nu ook wel herinneringen op en krijgt het muisje ergens nog een staartje.

Ik gao m'n communie doen!

Fons Willemsen

Nou was 't zover. Ik was d'n dertigsten oktober 1928 zes jaor gewörre en zat in de klas bij juf Tooten. Dus mocht ik ook m'n communie doen. En vréet dè'k was, joh! Dè was in't veurjaor, begin april. Ik zat nog maor net in de eerste klas. De veurbereiding had veul in. Bekaant elken dag nao schooltijd moesten wij in de kerk gaon oefenen. Ik deej dè gèere, want zuster Gonzalis leerde ons ons op veur de communie. En ik kende die nog goed van de bewaarschool.

Wij moesten eerst leren te biechten. Jao, de zuster leerde ons goed op. Ze kroop in d'n biechtstoel om ons uit te leggen hoe dè daor alles gebeurde. Als de priester zat ze in 't hokske in 't midden. Dan moesten wij op ons knieën veur zo'n raomke gaon zitten en als de priester dè schuifke opzij schoof, vertelde ze, dan kon'de daor oew zonden kwèet. Als ge klaor waar't, dan kreeg'de nog wè te bidden veur de penitentie. Zo legde de zuster dè uit. Ik wist bekaant nooit wè ik toch moest biechten. Dè was werkelijk een probleem! Alles werd wel heel goed aongeleerd. Zo kwam ook het gedeelte van de communie aon de beurt. Wij leerden netjes in de bank te gaon zitten. De jongens rechts in de kinderbankskes en de mèskes

Hier zijn we in de kerk van Ulicoten . Veur in de kerk zie'de de lange communiebank met het witte kleed erover, waar ge mee oew handen onder moest.

links. Moesten we naor veuren komen, dan eerst de jongens. Dè ging op de beurt.

De zuster had ene sleutel waor ze mee op een bank tikte. Elken tik was een aonwèèzing. Eersten tik: opstaon. Tweeden tik: uit de bank naor de communiebank lopen. Derden tik: knielen en dan op oew knieën gaon zitten op die kouwe communiebank. D'r lag een wit kleed over de communiebank. Daor moes'te netjes mee oew handen onder, want dè hoorde zo. Als de priester de communie uitdeelde dan legde hij die op oew tong. Jao, ge moest oew tong uitsteken om de Heilige Hostie te ontvangen. Als heel de rij communicantjes aon de beurt geweest was, dan tikte de zuster weer. Eersten tik: handen onder het kleed uit en gaon staon. Tweeden tik: knielen. Derden tik: netjes teruglopen naor oew plaots in de bankskes. Dè ging heel mooi.

Op d'n dag dè ge oew communie deed, gingen vaoder en moeder mee naor de kerk om te kèèken of dè ge't wel schoon deed! Was de mis uit dan werd de communicant van hier naor daor gestuurd. Dè was toch wel iets apart. Ze wensten'oe proficiat en ge kreeg't nog wè ook; soms een dubbeltje of een schoon prentje. Daor waar'de dan zo blij mee. Ge waar't de koning te rijk! Thuis zaten vao en moe en 'n paor ooms en tantes al te wachten om te kunnen feliciteren. Dan kwam 't echte feest pas. Dè was heel wè! We aten melkbrood, krentenbrood en veur ieder was't'r een snee peperkoek. Zo was't echt feest, man. Iedereen was blij dè ge oew communie gedaon had. Het was echt een feest van gèèf-'t-'m!

Maor als die groten dag om was, moest ik 's anderendaags naor de kerk en zo vort alle daogen. Elken dag ging ik 's morgens naor de kerk op m'n klompkes. Dè gaf een geklepper daor in die kerk, want alle kinderen hadden klompkes aon. Schoenen droegen we alleen 's zondags. Ge moet weten, schoenen waoren te duur en 't geld groeide niet op d'r rug, zei ons moeder altijd. Dè was bij veul mensen het geval. Daorum was er deur de week veul klompkesgeklepper in de kerk. Dè was heel normaal veur ons.

Maor d'r was ook veul nie normaal. Dè verraoi ik volgende keer. Ik vertel nou nie alles. Veur volgende keer bewaor ik ook nog wè.

Merkwaardigheden (39) Boshoven, Boschoven of Boschhoven?

Anton van Tuijl

Een maand of wat geleden gaat mijn telefoon en de vraag vanaf de andere kant van de lijn luidt: “Hoe schrijf je Boshoven nou eigenlijk?” In eerste instantie denk ik: dat schrijf ik altijd zoals het op de straatnaambordjes staat, gewoon Boschoven (foto 1).

Foto 1

Speurtocht

Toch houdt de vraag me nog even bezig. Ik kan het niet laten een kleine speurtocht te beginnen. Eerst maar eens even onze nieuwste gemeentegids raadplegen. Merkwaardig! Terwijl de straatnaambordjes de mooie buurtschap aanduiden met Boschoven (één h), heeft het straatnaamregister in de gids het over Boschhoven (dubbele h) (foto 2).

Straatnamenregister	
Baarle	
A. V. Solmstraat	B2
Akkers	B3
Akkerstraat	C1
Alexanderstraat	Ab2
Alphenseweg	A3-b2
Baroniestraat	Ab2
Bernhardstraat	B2
Boschhoven	A2
Boschhovenseakker	A2
Boschhovenseweg	Ab2
Bospad	A1-2
Bredaseweg	
Gruttolaan	
Hendrik 1 Plein	
Herenstraat	
Hermelijnweg	
Hertogenstraat	
Hoogbraak	
Hoogstatensebaan	
Houtakker	
Huisakker	
Hulstakker	
Industrieweg	
Irenestraat	
Julianahof	

Foto 2

Hoe schrijven ze het in Alphen, vraag ik me af. Merkwaardig! Een gedetailleerde wegenkaart en een topografische kaart zetten naast elkaar twee verschillende namen. De Baarlese wijk wordt Boschhoven (dubbele h) genoemd en de Alphense buurt staat geschreven als Boshoven (zonder c en met één h) (foto 3). De variatie groeit snel! Zijn ze in Alphen wél consequent? Ja hoor, daar vertellen de straatnaamborden hetzelfde als de kaarten (foto 4).

Nu ben ik toch wel benieuwd hoe deze naam vroeger weergegeven werd. We komen hern tegen in een document uit 1251. (In deze akte vond Zondereigen in 2001 reden tot de viering van het 750-jarig bestaan.) Wat zien we in dat oude handschrift? Boschoven (één h) (foto 5).

Wat nu?

Nu weet ik het ook niet meer, dreig je te gaan denken. Maar er is nog meer. Luister je naar het dialect van oudere

Baarlenaren, dan hoor je die niet spreken van Boschoven. Zij spreken het uit als Boskobe. Dat is pas echt merkwaardig. In oostelijk Noord-Brabant zijn streken te vinden waar men de sch als k uitspreekt. (Een Helmonder heeft het over “een skip meeij zoer appel” als er een zware bui in aantocht is!) In Baarle kennen we dat spraakverschijnsel niet. In de uitspraak Boskobe wordt dan ook geen sch-klank veranderd in een k-klank. Als het Baarlese dialect Boschoven uitspreekt als Boskobe, dan grijpt het terug naar de echte oorsprong van de naam. Daarover direct meer.

Hoven

Neem een landkaart van de Kempen, zowel de Nederlandse als de Vlaamse, en je vindt talloze plaatsnamen die eindigen op “hoven”. Dit woord is de meervoudsvorm van “hof” en verwant aan “hoeve”. Men duidde er vroeger een compleet boerenbedrijf mee aan.

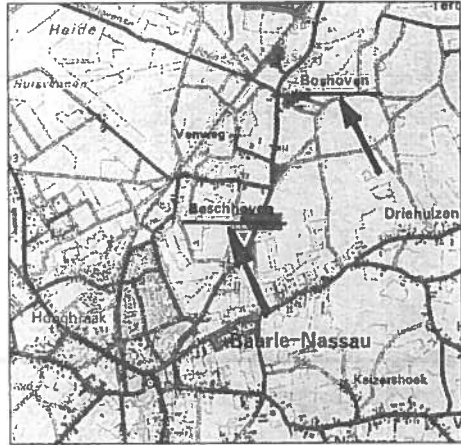

Foto 3

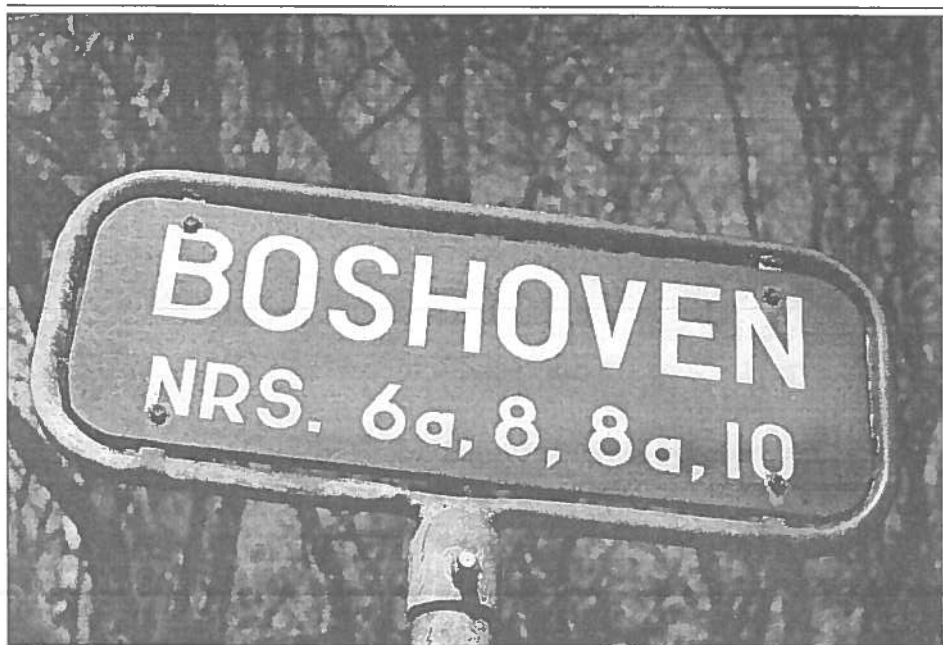

Foto 4

Nederzettingen, dus onze latere buurtschappen en dorpen, ontstonden vaak uit kleine groeperingen van “hoven”. Plaatsnamen eindigend op “hoven” zijn heel oud. Men dateert hun ontstaan vaak in het midden van de Middeleeuwen.

Boskobe

De nieuwste gemeentegids en de topografische kaarten plaatsen Boschhoven door de dubbele h in de rij van middeleeuwse nederzettingen. Dat blijkt niet juist te zijn.

Toen onze Heemkundekring nog maar een paar jaar oud was, werd voor een lezing eens een beroep gedaan op Antoon Koyen. Velen kenden hem nog als voormalige dorpsfotograaf. Hij is zich later gaan verdiepen in toponymie. In die lezing behandelde hij een groot aantal Baarlese toponiemen. Uit mijn aantekeningen blijkt dat ook Boschoven besproken

werd. In het boek “Baarle in Stukken” (1992) behandelt hij deze naam – en vele andere - ook weer.

Het oude dialect “Boskobe” verraadt dat de naam terug kan gaan tot de Romeinse tijd. Hij herkent het Latijnse woord “koba”. Merkwaardig is, dat het ook de betekenis van hoeve heeft. Het Latijnse “koba” vernederlandste in de loop der tijden via hoba en hobe naar hove, hof en hoeve. Boschkoba werd Boschhoven.

Zo komen we dan toch uit bij wat de juiste schrijfwijze zou moeten zijn, want de buurtschap ontstond uit “hoven in/bij het bosch”. Kunnen we die dan niet beter consequent doorvoeren? Een andere, meer gedurfde vraag die ik zou willen stellen, luidt: waarom keren we niet terug naar de oernaam BOSKOBE? Daarmee geven we zuiver de ouderdom van de buurtschap weer. Het zou tevens een eerbetoon zijn aan al die Baarlenaren welke in hun spreektaal deze naam misschien wel zo’n kleine twintig eeuwen bewaard hebben.

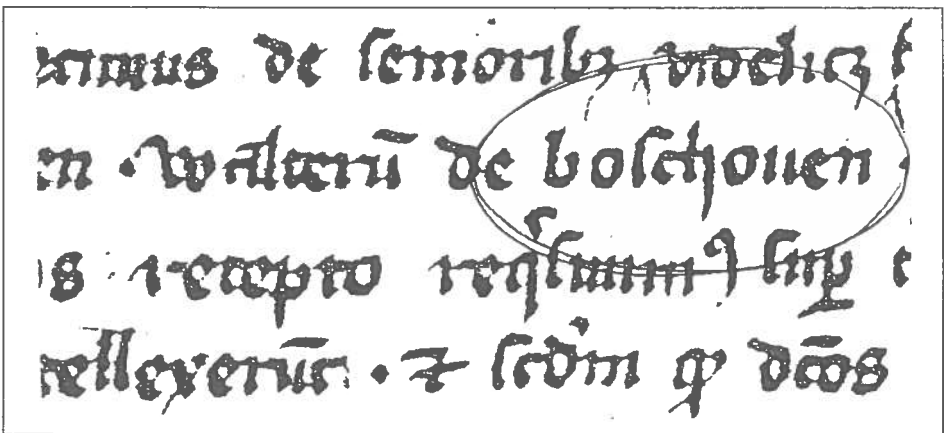

Foto 5

Een mooi resultaat

Werkgroep Natuurbeheer sluit seizoen af.

De gemengde werkgroep van leden van de ABC-Milieugroep en leden van Amalia heeft weer een vruchtbaar beheersseizoen achter de rug. Van november tot april is er een aantal zaterdagen gewerkt. Het grote doel van deze werkgroep is om het Nederlandse deel van voormalige spoorwegcomplex bij Baarle-Grens zo gevarieerd mogelijk te houden.

Nadat de N.S. er al haar activiteiten staakte, heeft de natuur op uitbundige wijze het terrein in beslag genomen. Er ontstond een natuurgebied in optima forma. Laten we die veroveringsprocessen ongecontroleerd doorgaan, dan ontstaat overal hetzelfde type bos. Dat zie je al gebeuren. Door volgens een goed uitgekiend beheersplan op allerlei plaatsen en op verschillende manieren in te grijpen, kun je de variatie behouden en bevorderen. Aan het begin van het werkseizoen maakten we in goed onderling overleg een werkplan met drie doelen.

Perronmuren redden

Op het terrein liggen nog honderden meters perron. Ook daarvan heeft de natuur zich meester gemaakt. Waar vroeger de reizigers op hun trein wachtten, groeiden bomen. Ook op de randen van de perrons. Hier en daar was al te zien hoe de wortels het metselwerk uit elkaar begonnen te drukken. Om dat verwoestende proces te stoppen, hebben we alle bomen op die randen verwijderd. De stobben lieten we zitten. Die zullen wel weer uitlopen. Maar als we in de zomermaanden daar eens langs gaan om het schot er af te halen, dan zullen die stronken vanzelf wel dood gaan en zijn de muren veilig (*foto1*).

Poel voorbereiden

Diep in het terrein stond vroeger de watertoren om de locomotieven van water te voorzien. In een laagte daarnaast bevond zich de put. Die laagte biedt mooie kansen om een paddenpoel te realiseren. Dan was er werk aan de winkel. Ook hier had de verbossing flinke vorderingen gemaakt. Er

Foto 1: Perronmuren redder

groeiden zelfs al behoorlijk zware bomen. Wij hebben ons er stevig op uitgeleefd en ze zijn weg. Al het hout is geruimd en de ruimte is vrij voor de graafmachine om deze lage plek te veranderen in een mooie poel (foto 2).

Poel gerealiseerd

Langs het fietspad (Bels Lijntje), op een paar honderd meter voor de Zevenhuizenbaan, hadden we eerder eveneens een laagte ontdekt. Daar is vroeger blijkbaar ooit een flinke lading wit zand weggehaald. Later – zo ontdekten we tot onze schrik – zijn de kuilen gebruikt als vuilstort-plaats. De natuur had deze illegale praktijken voor een deel aan het oog onttrokken. Ook hier zijn we aan de slag gegaan, want de plek was heel geschikt om er een poel van te maken. Eerst hebben we het stuk boomvrij gemaakt. Toen konden we niet goed verder zonder groot materieel. Op ons verzoek kregen we geweldig goede medewerking van de dienst Openbare Werken van de Gemeente Baarle-Nassau. Samen met de gemeentemensen hebben we een

paar vrachtwagenladingen afval opgeruimd. Toen kon de graafmachine aan de slag. Die was door de gemeente ingehuurd!

Nu ligt er een prachtige poel. Die zal daar goed van pas komen, want tijdens de werkzaamheden vonden we al enkele mooie alpenwater-salamanders.

De werkgroep houdt een goed gevoel over aan het voorbije seizoen. Er is een mooi resultaat geboekt. Wij zijn de leiding en de werkers van Openbare Werken zeer erkentelijk voor de goede samenwerking.

Foto 2: Poel voorbereiden

Een rattenplaag in Baarle

Piet v.d. Flaes

Enkele jaren geleden brak er in ons Baarle een ware rattenplaag uit. Het ging om de zwarte rat. Die is waarschijnlijk ooit met de import van granen mee naar West Europa gekomen en heeft zich hier goed gevestigd en in razend tempo uitgebreid.

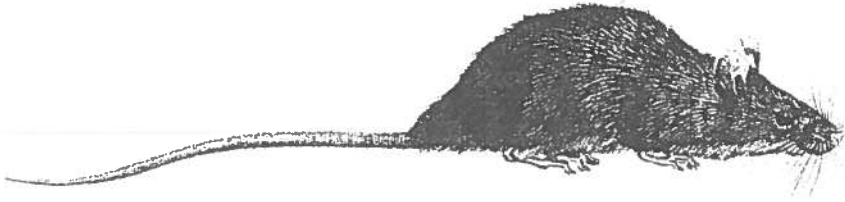
In de buurtschap Loveren is het begonnen. Bij landbouwer S. zijn de eerste ratten aangetroffen. Ze hebben zich daarna snel verspreid. De boer baatte op een wat ouderwetse manier een varkensbedrijf uit. Er werd niet al te nauw gekeken tijdens het voederen van de dieren. Zo werd er met voeder gemorst en dan komen er al gauw ratten op af. En zoals de natuurwet het voorschrijft: veel voedsel geeft veel grote nesten met jongen.

Eerst was het alleen prijs in de buurtschap Loveren zelf. Maar spoedig had een groot deel van Baarle al met dit euvel te maken. Berichten erover kwamen eerst alleen in de lokale pers maar haalden ook al gauw de landelijke kranten.

Bij ons op de Hoogbraak duurde het een tijdje voor de eerste exemplaren opdoken. In zijn voortuin sloeg mijn buurman op zekere dag een volwassen rat dood met zijn schop. Bij de andere buurman kwam uit de afvoer van het afwaswater een jong dier naar buiten geklommen.

Een werkloze man volgde een spoedcursus omtrent de bestrijding van deze dieren. Hij plaatste bakjes en kommen met gif in schuurtjes en stallen.

De gemeenten in Baarle waren met de negatieve berichtgeving over hun dorp helemaal niet blij. De plaag werd dan ook in goed onderling overleg aangepakt. Vooral op de boeren werd een dringend beroep gedaan voorzichtig te zijn met losliggend voer. Aan ieder werd gevraagd meteen melding te doen als ergens een rat gesignaleerd werd.

Het aantal mensen dat de rattenplaag bestreed, werd uitgebreid. Iemand die last had van deze schadelijke dieren, kon het gemeentehuis bellen. Dan kwam er een bestrijder langs, hij bekeek met de ogen van een expert het huis of het bedrijf, gaf goede raad, plaatste het vergif en verdween naar het volgende adres.

Langzaam maar zeker werd men de plaag meester. Op een gegeven moment had men hem echt beteugeld. Dit tot genoegen van onze gemeenschap.

Het gebruikte vergif was een heel snel werkend middel dat grote dorst opwekte bij de ratten. Als ze het eenmaal opgenomen hadden, dan kregen ze enorme dorst en dronken zich letterlijk dood. Zo werd dus de kring waarin nog zwarte ratten gezien werden steeds kleiner.

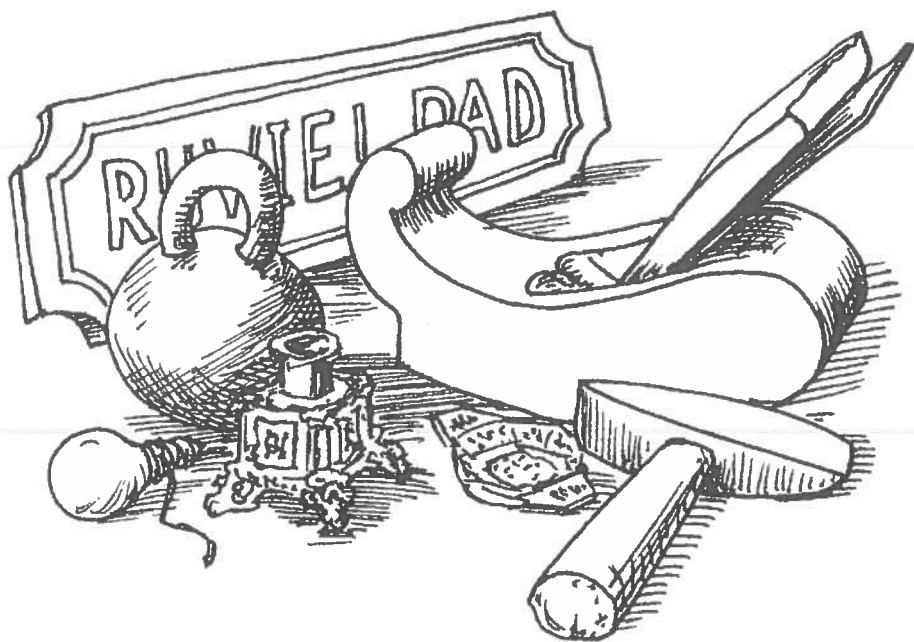
De crisis was door gezamenlijke inspanningen bezworen en men kon het gemoedelijke leven in Baarle weer hervatten.

Arme Amalia (48)

Antoon van Tuijl

We zijn er weer met een nieuwe lijst van binnengekomen schenkingen. Het is heel wat deze keer. Amalia werd goed bedacht.

Wij vermelden met vreugde: vier carnavalsemblemen van de Grenszoekers, een set manchetknopen (gemaakt van oude vierkante stuivers), een dobbelsteentolletje van messing (reclamemateriaal van Miss Blanche-sigaretten), twee series plakplaatjes met de natuur als onderwerp, een fototoestel van het merk "Adox 66" in een leren etui (van een ander merk), een driehoekig zwart kanten sjaaltje, een grote bronzen medaille met een gestileerde afbeelding van een smid (aangeboden aan kaderleden van de bond St. Eloy toen die zich aansloot bij het N.K.V. op 14 dec. 1971), een hedendaagse tweetands hooivork, een Duitse bajonet, een kandelaartje op vierkante voet, een kleine sierlijke blokschaaf, een bilhamer (waarmee een molenaar de groeven in zijn molensteen aanscherpt), een gloeilamp met ingebouwde spaarschakelaar, twee trouwfoto's, enkele oude documenten, een kaartje benzinebonnen uit de energiecrisis van 1973, een gietijzeren bord met RIJWIELPAD, een groot aantal klosjes en bolletjes garen in hun originele verpakkingen, enkele bid- en devotieprentjes, een devotiepaneel (door zusters gemaakt) met in het midden een prentje "Mater Boni Consilii" omgeven door Jugendstilversieringen en de tekst "Alles voor Jezus door Maria", twee speldjes van puddingfabriek "Bergère", een speldje van de Nederlandse Spoorwegen, een toestel om wastafels te ontstoppen in originele verpakking, een oud elektrisch toestelletje om...(?) zuigeling-enflessen te verwarmen (?), een koffer- drager (beugel op wieltjes met riemen en handgreep), een eenpits gaskooktoestel, een bolvormig (contra)gewicht (kan van een klok of van een weegtoestel geweest zijn), een zeskantig glazen (bonbon-) schaaltje met druppelmotief in de versieringen, een klein medaillon met daarin een fotootje en een haarlokje, een minipoppenjurkje (8 cm) in heel fijn haakwerk, een verzameling

gelegenheidskaarten, bid- en devotie-prentjes, twee doosjes met stempels van het merk “Ruban” (een alfabet en een cijferreeks), een gedachtenisplaat voor een overleden kind met foto van het overleden kind.

Ook de goede gevers vermelden wij (in willekeurige volgorde):

Mevr. A. van Eyl- v.d. Klashorst, Gust Haagen, Fons Willemsen, Louis Verschueren, Jef van Gool, Tiest Hurks, Frans en Ria de Jonghe, Mevr. G. Krom, Mevr. Van Dun (via Wil Verheyen) en Mevr. M. Broeders-Van Beek (via Wil Olislagers).

Dank u wel allemaal!

Wat was en wat komt

In onze achteruitkijkspiegel...

...zien we zondag 1 februari. Wij openden de tentoonstelling "Toujours l'Amour", over de betekenis en de achtergronden van gebruiken en rituelen rond het huwelijk. Geweldig hoe een aantal leden door het beschikbaar stellen van foto's en spullen deze

expositie heeft helpen aankleden. De samensteller was er zichtbaar gelukkig mee. Tot half juni kunt u nog terecht om te komen kijken.

Op woensdag 11 februari kwam een groepje dames uit Tilburg op bezoek om ons Heemhuis en de tentoonstelling te bezichtigen. Zij keken hun ogen uit en stonden versteld van onze veelheid aan activiteiten.

Op 17 februari kwam een grote groep belangstellenden bijeen in de zaal van "den Bonten Os". Mevrouw Ineke Stroucken hield een lezing rond het thema huwelijk. Met interessante beelden en een vlot verhaal wist ze ons te boeien en een aantal zaken duidelijk te maken.

In januari bezorgde Amalia bij het College van B en W, de leden van de Gemeenteraad en de Monumentencommissie een notitie om gedaan te krijgen dat het mooi gerestaureerde pand op Armeshof 2 in Ulicoten op de monumentenlijst zou komen. Wij vernamen dat we succes gehad hebben! Proficiat voor Marco en Jacco, die hun wens vervuld zagen.

Onze jaarlijkse Algemene Ledenvergadering (16 maart) had een goed verloop. De zakelijke punten konden vlot afgewerkt worden omdat alle leden de nodige gegevens vooraf in hun brievenbus kregen. Bij de bestuursverkiezing zat het Bestuur wel met een teleurstelling. Zóveel leden

en niemand die de club wil komen versterken. De voorzitter kondigde aan dat het bestuur nu zelf gericht op zoek gaat naar invulling van de ontstane vacature. Rita Oostvogels, die het tweede deel van de avond verzorgde, kreeg de zaal direct volledig in haar greep. Haar openhartigheid raakte velen. De eerste lentedag (21 maart) was voor de vroege vogelaars. Goed acht uur stonden ze op de Eikelenbosch. Alle weidevogels lieten zich goed horen en zien, maar de twee zonnende geelgorzen stalen de show.

Op 25 maart zat de Kalenderwerkgroep al weer bij elkaar om plannen te maken voor de Heemkalender van 2005. Over vooruitzien gesproken!

Op 2 april werd een notitie bezorgd bij het College van B en W en de leden van de Gemeenteraad van Baarle-Nassau. Ze bevat mogelijkheden en aanbevelingen om ons boerderijenbezit beter te beschermen en goede restauraties te bevorderen. Inmiddels heeft de Raad aan het College opdracht gegeven deze notitie te bestuderen en aan te geven op welke wijze onze aanbevelingen tot beleid gemaakt kunnen worden.

De Bond van Ouderen in Ulicoten hield jaarvergadering. Antoon van Tuijl was uitgenodigd om te komen vertellen waar de Heemkundekring zich mee bezig houdt. Hij heeft van de gelegenheid gebruik gemaakt om alle facetten van de heemkunde – ook en vooral voor Ulicoten – aan bod te laten komen. Mooie promotie voor Amalia!

Ons heemhuis kreeg ook bezoek van een delegatie dames van een vrouwenvereniging uit Zundert. Ook daar was men bezig met het thema huwelijk. Daarom wilden ze onze tentoonstelling graag zien. Het werd een leuke ontmoeting.

In het weekend van 3 en 4 april kreeg de Werkgroep “Bomen in Baarle” de laatste kans nog correcties aan te brengen in de drukproeven van het boek. De persen stonden klaar om te gaan draaien. Op 7 april was onze Heemkundekring actief vertegenwoordigd bij het planten van een gedenkboom voor prinses Amalia. De “koningslinde” staat op de hoek St. Jansstraat en Nieuwstraat in het plantsoen. Een glaasje oranjebitter bezegelde de korte plechtigheid.

18 April was in Vlaanderen uitgeroepen tot “Erfgoeddag”. Archieven en Heemkundekringen en andere instellingen die erfgoed bewaren en beheren hebben hun deuren wijd open gezet. Wij ook! Onze genealogen hadden het heel de dag erg druk. In de rest van het Heemhuis was van 10.00 tot 18.00 uur sprake van een rustig, gezellig in en uit lopen van belangstellenden. Onze tentoonstelling rond huwelijksgebruiken paste perfect in het thema van de Erfgoeddag: “Het zit in de Familie”.

Op zaterdag 24 april fietsten we met en heel lang peleton naar Meerle. Ria had de excursie goed voorbereid en alles netjes geregeld. Zo konden we de oude, prachtig gerestaureerde Salvatorkerk van buiten en van binnen bezichtigen, net als het merkwaardige raadhuis, een bouwwerk van Jules Taeymans. De ene groep werd overladen met vlotte informatie. De andere moest vooral zelf kijken! Ja, soms is het goede der aarde niet eerlijk verdeeld... De koffie waarop Amalia trakteerde was prima.

In de verre kijker...

...zien we onze jaarlijkse heemreis. We gaan op 5 juni naar Den Dungen en Den Bosch. U hebt natuurlijk op tijd ingeschreven. Donderdag 17 juni schotelt Ad Jacobs ons een avondwandeling voor. Let op “Ons Weekblad” voor uur en tijd.

De eerste zondag van juli openen wij een nieuwe tentoonstelling.. In de zomermaanden laten wij altijd creatief en kunstzinnig werk zien van leden. Meindert Derks toont tekeningen en schilderwerk. Frans van Gils presenteert een deel van zijn prachtige keramische werk.

De avond van 15 juli ruimen we in voor informatie in woord en beeld over W.O.I in de Westhoek. Dit als voorbereiding op onze driedaagse reis aan de hand van het dagboek van Pater Ladislas. Heel in de verte zien we – op 21 augustus – onze twaalfde Lokale Heemdag opdoemen en nog wat verder weg de reis naar de Westhoek.

Daarachter is alles nog wazig, van hieruit gezien. Daar kijken we later wel naar.

van w i r s k a a n t e